

Štev. 4.

V Trstu, 25. februvarja 1893.

Letnik VI.

Sistem velikih stvari pa mali ljudje.

Dejstva in razna pojavljenja uže davno svedočijo o sistemu velikih stvari, ki se vrše v Avstro-Ogerski, ki pa se niso še izvršile, no se imajo izvršiti. Velike stvari se izvršujejo le po velikih idejah in iz teh idej porojenih namerah. Te ideje in te namere so bile opazovalcem in mislilcem znane uže pri začetku, v tem ko so malim duhovom še sedaj nejasne, kljubu temu da se kar kopičijo dejstva, ki bi jih mogla preveriti o velikih stvareh, ki se godé, vrše in dozorevajo v soglasju z idejami, katere so podale načrte za te velike stvari.

No tvoritelji in avtorji velikih idej in namer za velike stvari so po svojih načrtih znali takó previdno in premeteno prikrivati svoje končne cilje, da jih niti dandanes ne pojmi običajna politika malih duhov. Stvari so se takó dogajale, presukovale, da so mali ljudje ob začetku obsedeli v nastavljenih mrežah, in da se jim niti danes ne zdi primerno, izkopati se iz teh mrež, kljubu temu, da jih najasnejši dogodki opominjajo zaresno nato. Zatorej ne bode odveč, ako se mi zopet v kratkih potezah spominjamo sistema velikih stvari, da bi z nova predočili male ljudi, katerih je povsod med slovanskimi narodi.

Nočemo se tukaj dotikati sedanje zunanje politike, katero so prvokrat v lanskim delegacijah pretresali in primerno presojali s slovanske strani; sistem velikih stvari in pa malenkostne politike možno je osvetiti tudi s pogledom jedino na notranje položenje in razvijanje.

Vstvarjenje duvalizma ni samo plod madjarskih naporov, ampak posledica tudi zunanjih vplivov, ki so delovali v soglasju z avstrijskimi Nemci v obče, specialno pa liberalnimi, potem v soglasju s Poljaki. Isti vplivi, isti Nemci in Poljaki niso od začetka do danes niti za las odmaknili se od tega, da bi neprestano ne podpirali duvalizma in vsled tega tudi kakoršne si bodi madjarske, do skrajnosti separatistiške politike. Madjari in Poljaki niso nikdar v navskrižju, in to pred vsem zaradi zunanje politike; kajti obema tema narod-

nostima je ljubša vsaka druga politika, nego pa zveza ali tudi samo prijazni odnošaji z Rusijo. Nemčiji ni bilo in ne more biti prijetnejega, nego isto nepremično napravljenje madjarske in poljske politike na zunaj.

Da to napravljene ugaja avstrijskim Nemcem, razkrivajo zlasti nemški liberalci ob vsaki priliki. Nemškim liberalcem ugaja duvalizem v toliki meri, da celó nalašč prikrivajo začasno zatiranje nemškega življa na Ogerskem, specialno na Erdeljskem.

Nemški nacijonalcí so odkritosrčniši tudi po svojih izjavah; oni so namreč kar naravnost povedali, da po razkrojenju cesarstva na dve polovini je treba za germanizatorske namene, jedino še do cela ločiti Galicijo od drugih pokrajin Cislitavije, torej tudi odtrgati od skupnega sedanjega državnozbornskega zastopstva na Dunaju. Oni, vsaj začasno, hočejo Poljakom ne le varovati to, kar so jim liberalni Nemci privolili iz istega namena, ampak jim dati popolno samoupravo ter s tem nadgospodstvo nad ruskimi sodeželani. Takó bi dobil nemški živelj v centralnem parlamentu nadmoč nad ostalimi Slovani tostranske polovine.

Da bi se napravila pregrada med Čehoslovani dežel češke korone, delali so liberalni Nemci na vstvarjenje Dunajskih punktacij, in nemški nacijonalcí so jih še gradili, ali jedino zaradi tega, ker so se jim zdele te punktacije prepohlevne. Nemški nacijonalcí prištevajo pokrajine s češkim in slovenskim naseljenjem k nekdanjemu nemškemu Bundu, imenujejo tostransko polovino ali pa tudi vse cesarstvo Ostmark (vstočno granico), termin, ki govori jasno brez tolmačenja. Istim liberalnim in nacijonalnim Nemcem pa, ki hočejo iz češke kraljevine izluščiti nemško „zatvorjeno ozemlje“, ne ugaja isti princip deljenja za druge pokrajine, niti ne za sosednjo Moravsko, Sileško, tem manj pa za južne ali, kakor jih imenujejo radi, za „planinske dežele“.

Vstvarjena oblika duvalizma, namera, vstvariti še poseben duvalizem tudi v Cislitaviji z ločenjem Galicije

od ostalih pokrajin te polovine, pristranska namera, vstvariti zaprto nemško pokrajino v okviru sedanjega češkega kraljestva, a ista namera, zaprečiti jednako delitev dežel po narodnostih povsod drugod, — vse to govori jasno dovolj, kaj namerjajo tuji vplivi in pa nemška liberalna in nacijska stranka s takimi, bodisi že doseženimi, bodisi še le zaželenimi političnimi mejami v našem skupnem cesarstvu. Ti vplivi in te stranke so dosegli po duvalizmu ločenje slovanskih narodnostij po dveh polovinah celotnega cesarstva, in ker se jim zdi skupnost slovanskega življa v tostranski polovini še premočna za naglo raznarodovanje, hočejo porabiti še Poljake v oslavljenju ostalih cislitavskih Slovanov.

Ker [pa tudi tako političsko razmejevanje ni še dovolj izdatno, skušajo v najnovejši čas vtihotapiti in sedaj že z očitno namero kar uzakoniti nemški kot državni jezik, s tem pa pričeiti raznarodovanje sistematiški in pod zaščito zakonite opravičenosti; kajti z nemškim kot državnim jezikom bi razdelili narode na dva razreda: na privilegovani nemški in na podrejene ostale narode, katerim bi se bilo šolati že v osnovnih šolah na podstavi in s pomočjo nemščine.

Do te namere so dospeli v najnovejši čas, in posrečilo se jim je že toliko, da so dobili najprej razne ministre zato in naposled, kakor kaže sedaj razglašeni program osreduje vlade, tudi skupno ministerstvo. In kot brz odmev tega programa se je razkrila namera pri najvišem sodišču, da bi senati dobivali akte, pisane v raznih nenemških jezikih, prevedene na nemški jezik.

Po takem so dejanski duvalizem in dejanske namere, vstvariti za Poljake še trializem, češkemu kraljestvu pa iztrgati nemško „zatvorjeno ozemlje“, nadalje namera, na vse strani dejanski uvesti, potem pa uzakoniti nemški kot državni jezik — vse to so velika dejstva, porodivša se iz velikih idej in njim odgovarjajočega sistema. Ta veliki sistem dobiva vrhu tega še posebno ilustracijo s tem, da se zaščitniki tega sistema istočasno upirajo izvršenju različnih historičskih prav, sosebno češkega in hrvatskega, in da se vstrajno z vsakovrstnimi pretvezami upirajo tudi izvršenju ustavno in svečano zagotovljene narodne enakopravnosti nasproti slovanskim narodom.

Jasno je, da duvalizem ni nič drugega, kakor federalistiška oblika prve vrste; a v tem ko zaščičajo to glavno obliko federalizma, pobijajo naravniše in zgodovinski v resnici utrjene oblike federalizma drugega reda, t. j. izvršenje raznih historičskih državnih prav drugih narodov, kakor Čehoslovanov, Srbov in galiških Rusov. Narodno enakopravnost pa hočejo uničiti najbolj s tem, da niti ne mislijo na vstvarjenje juristiških organov za vsak narod, kateri bi varovali in negovali narodnost in jezik vsakega naroda, kakor to izrecno zagotavlja ustava; potem pa tudi s tem, da mamijo slovanske zastopnike vedno s pretvezo, kakor da bi

pri narodni enakopravnosti šlo jedino za jezik, ne pa za narodnost vsakega naroda. A pri tem ne dosežejo ti zastopniki niti tega, kar spada k potrebam jezika in razvoja jezika vsakega naroda; temveč so jih oslepili takó, da se potegujejo ti zastopniki jedino za mrvico, za kake jezikovne naredbe, ter žrtvujejo zato vse, kar zahteva tu označeni sistem velikih stvari.

Po vsem tem je sistem velikih stvari naletel na male ljudi, zlasti med slovanskimi narodi; tla si je pripravljaj in dobil je takó ugodna, kakor so jih mogli le misliti tvoritelji idej za ta veliki sistem.

Kako malenkostni so slovanski zastopniki nasproti takemu sistemu! Kakó ničevna in pogubna je in mora biti oportunistička politika, katera lovi drobtine tam, kjer gre za obstanek ali neobstanek celih oddelkov in skupin slovanskih narodov naše države! Ti oportunisti posvečujejo vse svoje mišljenje in delovanje v doseganje drobtin, v zadovoljenje kake pokrajine ali celó pojedinih volilnih okrajev, v tem ko veliki sistem deluje na raznarodovanje celih narodov in dosledno tudi peščic naseljenja teh volilnih okrajev, za potrebe katerih podpira oportunistička politika ta sistem! Ali si moremo misliti večje ironije pri delovanju teh zastopnikov, ki se imenujejo narodni?

Malo kedaj v zgodovini so našle velike ideje z velikimi sistemi takó malo in ničevega upora od nasprotni strani, kakor se to godi sedaj v naši državi od strani slovanskih zastopnikov. Ti zastopniki delujejo za veliki sistem, ki je zasnovan v raznarodovanje slovanskih narodov; Jakob mami Ezava z lečo, in to z največjim uspehom.

Gre, gre za velike stvari, a imamo male ljudi. Mladočehi in peščica jugoslovanskih poslancev so prodrli do spoznanja, da sedaj se bje boj ne za malenkosti, ampak za obstanek ali neobstanek slovanskih narodov; oni so spoznali namere germanizatorske iz sistema, na veliko osnovanega in na vse strani z vso doslednostjo delujočega; oni se temu sistemu postavljajo po robu in zato so — v opoziciji!

In ta opozicija, ki je toliko presojevana in neugodno kritikovana; ta, ravno ta opozicija je eminentno lojalna; kajti ona deluje v celokupno državnem in dinastičnem interesu. Ona zaščiča prava narodov in s tem fundament cesarstvu in dinastiji; kajti obstanek ima Avstro-Ogerska le tedaj, ako si ohrani poleg nemškega tudi slovanske narode, ako torej varuje in goji poleg nemške tudi kulturo slovanskih narodov. Ponemčena Avstro-Ogerska, kakoršne si želé ti, ki po zasnovanem sistemu delujejo na raznarodovanje slovanskih narodnostij, bila bi nevarna svojemu lastnemu obstanku in dosledno tudi dinastiji.

Slovanski narodi in slovanski zastopniki, ki se postavljajo v opozicijo proti sedanjemu sistemu, imajo logiko dejstev na svoji strani; taka opozicija jedino je

sposobna, da prisili zaščitnike sedanjega sistema misliti drugače, da jo krenejo končno s sedanjega opasnega tira na druge poti. Ta opozicija bode toliko uspešna, kolikor več pridobi sopomočnikov, in najhujše bi bilo, ako bi zastopniki ostalih Slovanov še nadalje vstrajali v sedanjih zvezah, delujočih za označeni sistem.

Da je položnje vedno hujše, ni kriva opozicija Mladočehov in njih maloštevilnih jugoslovanskih zaveznikov, ampak kriva vsemu temu je politika malih ljudi nasproti sistemu velikih stvari, in žal, med male ljudi nam je prištevati večino jugoslovanskih zastopnikov in razun Mladočehov vse ostale slovanske zastopnike. Ako hočejo torej delovati zaresno na spremembo tu mišljenega sistema velikih stvari, otresti se je slovanskim zastopnikom

verig takih klubov, ki delujejo v smislu sistema velikih stvari, ter okleniti se jim je lojalne, v interesu države in dinastije ravno tako, kakor v interesu vseh narodov delujoče opozicije Mladočehov in jugoslovanskih njih tovarišev. To se zdi oportunistom absurdno, a v interesu našega cesarstva, njegove dinastije in vseh negospodovalnih, torej jednako narodno pravo želečih in priznavajočih narodov je želeti, da bi sistem velikih stvari ne dobival več podpore malih ljudi, kakor doslej, ampak da bi dobil kar možno kmalu zadosten odpor velikih, in to specijalno slovanskih ljudi. Ako se ne uresniči kmalu ta nada, utegnejo zaigrati sedanji oportunisti obstanek malih slovanskih narodov.

Bodi jim to dovolj!

Člen XIX in pa nacionalna kulturna avtonomija.

Češko. Melnik.

Člen XIX. drž. osn. zak. od 21. dec. 1867 (Drž. Z. L. št. 242) obseza več stavkov.

Prvi, ki je dal povod največ krivim tolmačenjem, se glasi: „Vsi narodi države so jednaki“. Kaj pomenja ta stavek? Postavljajoč v tem stavku narode nasproti državi, ne moremo dajati temu stavku drugega pomena, kakor da jednakopravnosti niso priznali odlomkom posameznih narodov, ampak jedino celim ali celotnim narodom. S tem so torej narodi pripoznani kot taki, kot samostalne jednote v državi nasproti državi, in so razglašeni kot s pravom za obstanek. Kajti da niso s tem stavkom narodu kot takemu pripoznani nikakih drugih prav, kakor jedino pravo za obstanek, sledi iz drugih stavkov istega člena, kakor tudi iz okolnosti, da so v čas razglasenja osnovnih zakonov, torej tudi tega člena, dejstva dokazovala vse drugo, nikakor pa ne jednakopravnosti, kaj-li še politiško jednakopravnost narodov.

Po takem niso mogli pri nasprotujočih si dejstvih napraviti vse narode avstrijske kakor s čaravno palico na mah jednakopravne — na to niti niso mislili. Z navedenim stavkom so razglasili jedino teoretiški princip, da naj preneha dotlej umetno vzdržani proces amalgamiranja, po katerem se je imela narodnost v državi, razkrivajoča se v raznih razločkih, zliti in pretvoriti v jedno jednolično *avstrijsko nacio*, brez vsakega barvenega lišpa, — da naj preneha odslej ta proces, t. j. od časa razglasenega tu navedenega principa.

Prvi stavek drž. osn. zakonov je po takem doktrinaren in, rekel bi, *krščanski*, ki ima mnogo sličnosti s stavkom: Ne delaj drugim, česar ne želiš, da bi storili tebi drugi!

Drugi stavek istega člena se glasi: „In vsak narod ima neporušno pravo do varovanja in gojenja svoje narodnosti in jezika“.

V tem ko ni prvi stavek nikaka *lex cogens* (nikak sileč zakon) in tudi ne nikaka *lex prohibens* (nikak prepovedajoč zakon) ter ne obseza nikake sankcije, da bi se ne držal v tem stavku postavljeni princip, je drugi stavek dejstveno že

zakon; kajti ta stavek izraža že jasno in razločno, da vsak narod države ima *neporušno* pravo do varovanja in gojenja narodnosti, torej pravo, katerega ne sme rušiti ne država, ne kak drug narod v državi.

Na to stran je ta stavek *lex prohibens*. No ta stavek izraža še kaj več!

Ta stavek prisvaja vsakemu narodu *pozitivno* pravo, svojo *narodnost* in svoj *jezik* ne samo varovati, ampak tudi gojiti, t. j. kultivovati.

Iz tega stavka proizhaja samo od sebe, da državni osnovni zakon umeje in hoče umeti pod narodnim svojstvom kakega naroda ne samo jezik, ampak še kaj več, vse njegovo kulturo, duševno bitje in življenje.

Iz tega stavka proizhaja dalje, da naj država zaščiti ali varuje vsak narod kot celo *historiško* jednoto in ne samo v odlomkih. Iz tega stavka sledi nadalje, da vsak narod more svojo *narodnost* — pod narodnostjo umemo mi tudi jezik — ne samo v stanju, v katerem se je nahajala tedaj (takrat), ne le *varovati*, ampak tudi nadalje negovati in dalje razvijati, t. j. *kultivovati*. Vse to izražata navedena dva stavka člena XIX.

S tem državnim osnovnim zakonom pa sam prisvaja in zagotavlja popolnoma jasno in razločno *nacionalno kulturno avtonomijo* vsakemu narodu.

Da se dežele kot državne provincije in deželna avtonomija niso omenile v teh dveh stavekih člena XIX., je čisto naravno, ravno ker so narodi avstrijski raztreseni po vseh deželah države, ker se nahajajo v posameznih deželah z večine le v odlomkih, in ker so ravno hoteli zagotoviti obstanek za bodočnost le celim narodom kot celotnim jednotam, ne gledé na deželne meje, med katerimi se nahajajo; vrhu tega ima deželna avtonomija s svojimi trdnimi *teritorialnimi* mejami reševati povsem druga vprašanja o življenju naseljenj, kateri biva v posameznih deželah, ne da bi se brigala za njih *diverzne in divergujoče nacionalne kulturne* potrebe.

Nacionalna kulturna avtonomija je po takem podeljena v §. 19. in je izražena kot pravo in sicer kot neporušno pravo narodov. Iz tega sledi toliko, da v deželi z različnimi narodi in z mešanim *nacionalnim* deželnim zborom se *nacionalna kulturna avtonomija* ne more, oziroma se ne sme spravljati pod streho, zlasti ko deželni zbor kot institucija deželne avtonomije ima varovati in gojiti isto avtonomijo in jedino isto potom parlamentarnega zakonodavstva, in služi po takem konstitucionalnemu principu majorizovanja; ta princip pa, bodisi zakonit ali nezakonit, je vedno princip sile in torej je in ostane princip amalgamizovanja tam, kjer gre za kulturna vprašanja, ker šibkejši odlomek kakega naroda je tu

vedno premagan. — Imamo torej pred seboj — circulus vitiosus

Državni osnovni zakon principijalno zagotavlja narodom države kot takim pravo nacionalne kulturne avtonomije — deželna avtonomija pa v mešano nacionalnih deželnih zbora z odlomki pojedinih narodov, ki si tukaj sovražno nasprotujejo drug drugemu ga dovaja *ad absurdum*!

Zatorej potrebujemo organ, t. j. *repräsentativen organ*, zakonodaven organ in *eksekutiven organ* za izdatno varovanje in negovanje nacionalne kulturne avtonomije, da dobi člen XIX meso in kri, in da ne ostane mrtva črka.

Dr. Fr. Tieftrunk.

Škofovski jubilej Leona XIII.

Papež Leon XIII. je doživel 50letnico, odkar je bil posvečen v škofa, in 19. dan februarja je bil do ločen v praznovanje tega spomina. Ves katoliški svet je bil jedin pri tem praznovanju, a s priznanjem so slavili ta dan tudi nekatoliki, v obče kristijani vseh veroizpovedanj, in niti njegovi nekrščanski nasprotniki mu niso mogli prikriti svojega občudovanja. Katoliški in nekatoliški vladarji so mu po raznih potih čestitali; med drugimi mu je poslal car Aleksander III. izredno izbranih darov.

Klasična in svetovna učenost, državniška in specialno diplomatska skušnja, v obče pa modrost Leona XIII. so se pojavile v dolgem njegovem življenju, sosebno odkar je bil posvečen v škofa, potem pa, odkar vlada katoliški svet s Petrove stolice, v toliki meri, da je vsa sedanja civilizacija jedina v občudovanju izrednih duševnih vrlin tega velikega papeža.

Vsak civilizovan narod, vsaka politična stranka in vsak stan ima takó rekoč svoje specialne vzroke in razloge, da proslavlja Leona XIII. ravno sedaj, ko se ponuja neobičajno redka prilika.

Slovani imajo svoje razloge, spominjati se sedanjega jubileja Leona XIII. Iz mnogoterih velikih činov tega razsvetljenega papeža, imajo Slovani na prvem mestu pred očmi njegovo encikliko „Grande munus“, s katero je odločil v katoliškem svetu dan 5. julija v praznik slovanskih blagovestnikov, svetih bratov Cirila in Metoda. S to okrožnico je zasvedočil tudi papež Leon XIII., da se drži, kar se dostaje zunanosti ali oblike obredov, istih načel, kakor njegovi predniki od prvih vekov dalje. Naš list je za ta del po zgodovinskih neizpodbitnih virih posebe dokazal, da papežem ni šlo pri cerkvenih obredih za uniformitas, ampak *jedino za unitas*, in tudi Leon XIII. je posebe poudarjal zasluge svetih bratov Cirila in Metoda, da sta *svete obrede priredila primerno narodnemu ali ljudskemu duhu* slovanskih narodov. V tem so se razločevali papeži prešlih vekov od raznodobnih in tudi sedanjih latinizatorjev, in v tem se odlikuje takisto papež Leon XIII. To torej ni nič novega v zgodovini papežev, ali je za Slovane neproračunljive važnosti, da je nastopil ravno sedaj papež, ki je v konkretnem slučaju, v pogledu na Slovane in njih sveta blagovestnika, z nova naglašal staro načelo papežev.

Zasluga Leona XIII. specialno za zapadne Slovane je toliko večja, ker imajo v papeški avtoriteti oporo in podporo pri stremljenju za povratom onih svetih obredov, katere sta po duhu slovanske narodnosti primerno priredila sveta slovanska blagovestnika.

Kakor opazuje Leon XIII. z bistrim okom socialno ali po moderno razvijajoče se stanovsko življenje, specialno podjetniško in delavsko, ravno takó premišluje položnje in osodo raznih narodov, in z encikliko o slovanskih blagovestnikih je on pogodil to, v čemur največi mislitelji slovanski vidijo rešitev narodnosti malih slovanskih narodov, oklepanih po tujih narodih in drugačnih kulturah, katere niso prikladne slovanskemu duhu. Kakó da je pravo zadel Leon XIII. z okrožnico „Grande munus“, razvidno je iz tega, da so se slovanski narodi, sosebno zapadni, iskreno zahvaljevali velikemu papežu, da je po tej okrožnici oživela njih moč v stremljenju za povratom cirilo-metodijske cerkve, da pa je z druge strani začela tuja diplomacija zavirati to stremljenje, s tem pa tudi papežu provzročevati mnogoterih neprijetnosti.

Dasi torej Leon XIII. ne more pogoditi vsem malim slovanskim narodom takó, kakor želé oni in želi gotovo tudi on sam, vendar se je nadejati, da modrost njegova in njegovih naslednikov privede te narode k cilju njih stremljenja. V to nam je zopet velika tolažnica zgodovina, katera svedoči, da papeži so z zmernim postopanjem dosegali svoje cilje, v tem ko so samoblastni in siloviti vladarji raznih dob obtičali, predno so dosegli svoje namene.

Tudi gledé na Črnogoro se je med kneza in papeža vmeševala tuja diplomacija; knez črnogorski je pa pokazal svojo samostalnost in papež Leon XIII. svojo modrost, da sta dosegla in ravno sedaj dogotovila obredne knjige za črnogorske katolike na staroslovanskem jeziku po slovanskem obredu. In kar se je posrečilo za Črnogoro, utegne se izvršiti tudi za slovanske katolike v Rusiji, kjer tuja diplomacija ne more razvijati v toliki meri svojega vpliva. Gledé na Rusijo je uže to pomenljivo, da so odnošaji med njo in Vatikanom najprijazniši, ter se bližajo k popolnemu sporazumljenju, naj si tuji diplomati vidijo to radi ali ne radi.

Občo. zaslugo za vso civilizacijo, torej tudi za slovanske narode, ima Leon XIII. tudi v tem, da je otvoril Vatikanske arhive svobodnemu raziskovanju, in tu je zavisno od Slovanov samih, da kar možno v obilem številu pošljejo nadarjenih sinov v raziskovanje slovanske prošlosti, katere je mnogo zabeležene v raznih spisih Vatikanske bogate knjižnice. S pomočjo v tej knjižnici zloženih listin in svedoštev morejo Slovani pojasniti mnogotero stran svoje zgodovine, katera je tu pa tam še temna tudi zaradi uničenih listin, ki so morda grenko resnico govorile tujcem, a so jih ravno zaradi tega izmaknili ter uničili potomstvu.

Obsežna enciklika Leona XIII. o socialnem vprašanju je Slovanom simpatiška ne le zaradi tega, da so oni delavsko pleme, bolj nego vsako drugo, ampak tudi zaradi tega, ker socialno-ekonomiške starine in ostaline, razvite v slovanskem plemenu, svedočijo približno dej-

stveno o tem, kar po krščanskih resnicah in po svoji modrosti teoretiški razvija in oznanja papež Leon XIII.

Ni čuda povsem tem, ako so se katoliški in nekatoliški Slovani zjedini v proslavljenje izredne 50letnice Leona XIII., želeč mu še dolgega življenja, da bi mogel premagati zapreke, ki se mu stavljajo pri velikih njegovih namerah. Slovani želé, da bi on pospeševal i nadalje načelo, po katerem naj bi dobili svoje, ne le delavci nasproti podjetnikom, ampak tudi narodi drug nasproti drugemu. Slovani ne želé sebi drugega nego *svoje*, in zapadni Slovani specijalno potrebujejo utrjenja svoje narodnosti; zato še posebe žele, da bi Leon XIII. premagal vse zavire, da bi se jim izpolnile opravičene nade, katere je vzbudila in utrdila v njih zgodovinski znamenita okrožnica „Grande munus“ tega obćudovaneja, v resnici velikega papeža.

Rusija 1892. leta.

(Konec.)

Ministerstvo državnih posestev je sesebno skrbelo za zboljšanje rudarstva. Izdalo je več dotičnih naredeb, da se olajša kopanje rud tudi n. pr. privatnim podjetnikom. Uredil se je nadzor za delavce in delo na privatnih rudarskih zavodih (tovarnah) tako, da se čuvajo koristi delavcev in gospodarjev. Tudi dobivanje šote na državnih posestvih se je uredilo, sosebno zato, da bi ščedili državne gozde n. pr. na Uralu. Ukazom 28. aprila st. st. 1892. urejeni so odnošaji med rudarji in posestniki zemelj v zapadnih gubernijah. 3. junija l. l. potrdil je car mnenje drž. sověta gledé promisla s petrolejem s posebnim ozirom na to, da inostranci ne bi preveč izrabljali teh bogatstev na škodo domačinom. 10. junija l. l. potrdil je car mnenje drž. sověta, katerim se potrjujejo pravila, veljavna za državna posestva v notranji Rusiji tudi za „zakaspijske zemlje“ — gledé rudarstva. V poljskih gubernijah zabranili so žensko delo v rudnikih, a za dobivanje zlata izdana so tudi pravila za varstvo delavcev (16. januarja l. l.) Potem so bila izdana neka dopolnilna pravila za obće rudarstvo in posebe gledé varnosti delavcev v rudnikih in tudi za slučaj požara, odnosno za varstvo od požara. Poskrbelo se je dalje za to, da ne bi lastniki rudnikov v zvezi mogli spuščati se v razne, obćemu blagu škodljive spekulacije. Zakon za ohrambo gozdov rategnul se je lani na Smolensko, Minsko i Vitebsko gubernijo, kjer je mnogo lesov, iz katerih tekó obilni potoki v ruske reke. To ministerstvo odkrilo je lani 9 gospodarskih šol ter izdelalo zakon o melioracijah.

* * *

Petrograjska akademija znanosti poslala je v Sibir (Sibirijo) 1891. l. l. D. Čerskega, da preišče sestavo rek: Jane, Indigarke i Kolime. Č. je to izpolnjeval ter našel tudi 1 mamuta, dokler ni 25. junija pr. l. umrl. To ekspedicijo bodo nadaljeval baron Tolb. Ekspedicija Radlova v Orchovsko dolino bila je vspešna. Klemenc pa je dobil nalog, da preišče

veliki prostor med Altajem in Gentejem, sosebno tam nahajajoče se nadpise, razvaline itd.

Dalje je akademija začela tiskati zadnji zvezek dela Porfirija o zgodovini Athona. Izdá tudi avtobiografijo Porfirija.

Pristav akademije Pleske je izučaval ustrojstvo zool. muzejev v Berlinu, na Dunaju, v Parizu in Londonu, da si potem akademija prestroji svoj zool. muzej. Vsled obilnih darov mogla je akademija tudi 1892. l. znatno popolniti svojo knjižnico in muzeje.

Učene razprave napisali so n. pr. Čebišev („O verižnih slomkih“), Markov, Bredihin („O trajanju meteornih potokov“ in „o razsejanju meteornih radiantov“.) Astronom Baklund je napisal obširno razpravo „ob ekscentrični anomalii“, ker je okolo 10,000.000 števil. Profesor Holjson predal je delo „o aktinometričnih opazovanjih“. Nadaljevala so se meteorološkiška opazovanja. Beketov napisal je razpravo „ob energiji metaličeskega cezija“. Koškarov, ki je med tem umrl, napisal je: „Prinose za mineralogijo Rusije“. Dalje sta tiskala svoje razprave Schmidt i Karpinskij (iz mineralogije i geologije). Botanik Faminčin odkril je novo bakterijo (Név kia ramosa) in uredil pregled botaniških razprav 1892. l. Ornitolog Pleske predstavil je dve razpravi. Akademik Ovsjanikov napisal je fizijol. razpravo ob vplivu sporini na organizem nekih živalij. Akad. Dubrovin nadaljeval je razpravo: „O poročilih in razsodbah senata za Petra I.“, ter je predstavil akademiji zbornik gradiva, nabranega v arhivu cesarske pisarne. Drugi zv. listin ruske države, katere je nabral N. Popov, izdal je po njegovi smrti Dubrovin. Prof. Vsev. Miller izdal je gradivo za izučenje evrejsko-tatskega jezika. Katanov nabral je gradivo o narečjih severo-vstóčne Azije. Tudi znani sinolog Vasiljev spisal je neke spomenike, donesene iz Mongolije.

V oddelku za ruski jezik in slovstvo bilo je najvažnejše delo za ruski slovar; prvi snopíc tega slovarja izšel je 1891. l.:

govorilo se je mnogo o njem. Sedaj je tudi drugi snopič dotiskan. Početkom t. l. izide tretji snopič „gradiva za staro-ruski slovar“, ki ga je nabral I. I. Sreznevskij, sedaj pa ga urejuje ak. Bučkov. Ta snopič bode dosegal črko l. Ta oddelék izdaje tudi ruske klasike: lani izšel je pod nadzorom Suhomlina Lomonosov. I. zv. Drugi zvezek prjavi se letos. Ak. Tichonravov pripravil je kritično izdajo del Fon Vizina, t. j. izvornih in prevodov. Tudi Puškina misli izdati akademija ter nabrati po možnosti polno kritično gradivo. Se ve da bodo tiskana ona mesta, katera je bila premenila cenzura v prvotni obliki. Ak. izdanju bodo dodane pojasnilne opomnje, životopis in pregled vsega, kar se je pisalo o Puškinu.

Ak. Veselovskij pripravil je za tisk svoje delo o Boccaccio-u. Ak. Jagić nastavlja svoje delo zbornika slovniških del in razprav XV., XVI. in XVII. stolj. Tudi je isti J. poslal akademiji razpravo o novonajdenem spričevalu delovanja Kostantina filozofa (sv. Cirila.) Tichonravov izdal je še nov životopis sv. Sergija Radoneškega.

Vojno ministerstvo je sosebno skrbelo, da uredi vojaške „kadre“ tako, da bi v slučaju vojne mogli stopiti vanje mnogobrojni rezervisti. Uredilo je tudi mnogokaj drugega, da poveča vojno sposobnost vojakov. Izdatki pa za to niso bili znatno večji od predlanskih. Uvajala se je dalje puška malega kalibra — brez prenačlenja.

V Finski in baltijskih gubernijah je vlada sosebno skrbela, da si ruska državna misel pridobi silo, in da se ruski jezik širi tudi tu. V Finski se je odredilo, da je činovnikom pri poštah in brzozavih znati tudi ruski jezik. Isto velja o činovnikih, ki neposredno obćijo z rusko vlado. Finski senat pa je bil razdeljen na dva oddelka: na gospodarski in sodnijski. V baltijskih gubernijah pa so se dovršile reforme v srednjih šolah tako, da so dobile ruski značaj. Nemški vitezi so zaprli tri gimnazije, ker jih niso hoteli vzdržavati z ruskim učnim jezikom. Preosnovano bode tudi Jurjevsko (Derptsko) vseučilišče, ter je novi rektor, A. Budilovič, uže vprašal profesorje, kdo more predavati po ruski na pravnem, medicinskem in filozofskem fakultetu, na bogoslovskem se menda ruščina še ne bode uvajala. Tudi v poljskih gubernijah bivšega kraljestva poljskega se je podpiralo učenje ruskega

jezika, a isto tako tudi v nemških naselbinah. V Volynsko gubernijo puščajo le pravoslavne naseljenike.

Ruska mornarica je napredovala tudi lanskega leta. Morsko ministerstvo nabavlja si raznovrstne ladje od teh, ki so namenjene za daljnji pot do bronenoscev in torpedov. Ladjestrojstvo se je sedaj razvilo, kakor nikdar prej. Sosebno mnogo delajo vojnih ladij.

O leposlovju omenil sem uže tekom l. leta nekatere drobtinice. Posebno znamenitega ni bilo na tem polju. Debeli mesečniki prinašali so svoje povesti, drame, slike, kritike in razprave — kakor druga leta. Med tem blagom je zrnja dovolj, brez plev pa seveda ni. Časniki pa so podlistke polnili s povestimi, slikami iz društvenega življenja, gledališnimi in literaturnimi kritikami v obće, pa tudi poljudne učene razprave nahajamo tu. Tožijo se, da mesečniki in časopisi hranijo občinstvo tako, da za bolj zrelo leposlovno hrano po tem nima prave želje. Hvalijo pa n. pr. povesti Čehova in Korolenka, seveda ne samo to dvojico: ruski čitatelj ima v svojem leposlovju na izbiri mnogo prekrasnega v prejšnji in celo novejši literaturi.

Od 1. januarja 1892. do 1. novembra 1892. imela je Rusija vseh carinskih dohodkov 66,551.000 v zlatu, ter 2,276.000 v pap. r. 1892. l., ko je bil glad, prodali so v inozemstvo žita za 122,783.000 r. Dovažali pa so v Rusijo največ čaja in raznih pijač.

Vnanja politika držala se je znanega pravca. Posebnih dogodkov tu ni bilo. Panamski dogodki niso potresli zaupanja med Francijo in Rusijo. Rusija iskreno želi miru. Gladstone-ovo ministerstvo jej je gotovo povoljno. Trojna zveza je mirna in zahteva le novih denarnih žrtv in vojakov. Rusija čaka, a čakamo tudi mi v opravičeni nadi, da se vse razmota na korst kulturnemu napredku, torej tudi slovanstvu v prid. Ako mi ne verujemo slepo vsemu, kar se danes trosi po svetu proti slovanstvu v obće in proti Rusiji poseba, da se jutri oprovrže kot — laž: mislimo, da delamo le to, kar smo dolžni resnici in svojemu slovanskemu poštenju. Vemo pa tudi, da se obrablja klevetniško orožje naših nasprotnikov, ter postaje jasna kot beli dan resnica, da si želimo le pravice, da moremo kot Slovenci in Slovani živeti in kulturno se razvijati v ljubezni za vero, dom in rod. —

Dr. Fr. Celestin.

O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogoslužje, specijalno liturgijo ali mašo*
 n) *Liturgija rimske cerkve.*
 (Dalje.)

V obće je znano, da pod imenom Adoptianismus znana kriva vera, katere se sveti Izidor spominja uže leta 535 v svojem delu „De scriptoribus ecclesiasticis“, imela je uže od

davna v Španiji svoje pristaše, kajti proti temu krivemu nauku se obrača tudi sklep XI. Toletanskega koncila od leta 675: „Hic etiam filius Dei, natura est filius, non adoptione“. To krivo vero, da Kristus po človeški naravi (secundum naturam humanam) ni lastni (proprius) ampak jedino adoptivni sin Božji (adoptivus Dei filius), zagovarjala sta, sezivaje se tudi na nekatere izraze v Španiji običajne

liturgije, v poslednji četrti VIII stoletja očitno in z vidnim vspehom Toletanski nadškof Elipandus v Španiji, škof Felix Urgelitanus pa v južni Franciji, katero je bila nekdanj v cerkvenem in državnem odnosu združena s Španijo, v VIII stoletju pa je spadala k rimsko-nemškemu cesarstvu.

Karol Veliki je torej leta 792 dal sklicati Concilium Ratisbonense in pri istem zaukazal, da škof Felix prekliče svojo krivo vero, na to pa ga je izročil papežu Hadrijanu I, pri katerem je moral s prisego odpovedati se svojim zmotam. No, vrnivši se iz Rima, povrnil se je k svojim zmotam in jih je skušal razprostraniti po Španiji, kjer je užival pokroviteljstvo jednako mislečega Toletanskega nadškofa Elipanda; Karol Veliki je zatorej dal po Alkuinu (Alcuinus), vzgojitelju njegovih otrok, spisati opovrženje adopcijanizma, z druge strani pa leta 794 sklicati nov koncilij v Frankobrodu ob Menu (Main); ta koncilij je obsodil nauk Elipanda in Feliksa kot brezbožno herezijo, nad temi pa, ki so ostali pri tej zmoti, je izrekel anatem.¹⁾ Po takem bi bil mogel rimski apostolski stol, kažoč nato, da v Španiji običajna liturgija obseza izraze, ki dovajajo k brezbožnim pripoznanim krivim naukom, prepovedati nadaljnje razbljenje te liturgije, ako bi bil v obče namerjal to. To pa ni bilo, kajti papež Hadrijan I. se je omejil na list do škofov španskih, v katerem se opominjajo, da naj se varujejo prisvojenja krivega nauka svojega nadškofa Elipanda.

V pravi čas uporabljena mehkota ali miloba papeževa je rodila svoj sad, kajti s smrtjo neupogljivega nadškofa Elipanda je izginil vsak sled adopcijanizma. Z druge strani so bili sklepi omenjenega Frankobrodskega koncilija, kakor tudi iz sedmih knjig sestajajoče in proti adopcijanizmu naperjeno delo Alkuinovo, v katerem se napada tudi v Španiji običajna liturgija in priporoča nje nadomeščenje z rimsko liturgijo,²⁾ napravili takó globok vtis, da so začeli mnogi-kateri Španci dvomiti nad ortodoksijo svoje liturgije. Leta 918 uže je v odstranjenje takih dvomov oskrbnik provincije Leon, dogovorivši se s Kompostelskim škofom Sixnandom, poslal svečenika v Rim, da bi ondi izprosil razsodbo. Papež Ivan X je uslišal to prošnjo in je v ta namen sezval koncilij, kateri je tudi obravnaval o dvomih, pokazavih se na Španskem; najugodniša prilika, ki se da misliti, ponujala se je torej od vevplivne strani, da bi se razglasila v Španiji običajna liturgija kot nepopolnoma ortodoksna ali vsaj ne po vsem primerna, in da bi se nadomestila z rimsko. No rimski apostolski stol ni od vsega tega ukrenil ničesar, kolikor je nam znano; španska liturgija se je pustila v nezavisnem razbljenju, kakor dotlej, ravno ker apostolski stol ni imel namere, da bi isto liturgijo izpodrinil z rimsko.

Leta 1063 se je na koncilju v Iaca v Aragoniji, dasi, kakor se kaže, na spodbujenje od strani posvetne oblasti, vendar pa brez vsakršnega sdejestva rimskega apostolskega

stola, sklenilo, da naj se v bodoče bogoslužjenje vrši ne več po tujem gotiškem, ampak jedino po rimskem običaju. Izvršenju tega sklepa pa, kakor se kaže, so se tu pa tam upirali, in to je utegnulo vojvodo Rajmonda Barcelonskega napotiti, da je poslal po papeškega legata; kajti papež Aleksander II je dejanski leta 1064 Hugona Kandida (Hugo Candidus) kot svojega legata poslal v Španijo, in ta, poučivši se poprej o stvari, je sezval leta 1068 v Barcelono koncilij, na katerem naj bi se pojasnilo in rešilo preporno vprašanje, ali naj se v Španiji obdrži običajna liturgija ali pa naj se nadomesti z rimsko takó, kakor se je to zgodilo v sosednji Franciji.⁵⁾ Ker pa se je bilo pokazalo pri teh obravnavanjih, da je več španskih škofov nasprotovalo uvedanju rimske liturgije, za katero se je poganjala posvetna oblast, je značilno, da jih ni zaviral papeški legat, po poslancih iz svoje srede odposlati v Rim knjige, odnašajoče se k španskemu bogoslužjenju. In jednako značilno razsodbo izprosi od apostolskega stola. Na to razsodbo ni bilo treba dolgo čakati, in ta označuje načelno stališče apostolskega stola v vseh podobnih stvareh; kajti ta razsodba se je glasila, da španske bogoslužbene knjige odgovarjajo popo'noma svojemu namenu; zatorej da ni nadalje iznemirjati Špancev z uvajanjem drugačnih bogoslužbenih običajev.

Vendar pa kralj aragonski s pričetim delom ni prenehal, zlasti ko je imel, kakor omenjeno, za se konciljski sklep, ki je bil vsaj z večine uže izvršen, torej bi se bil dal težavno uničiti; in njegovemu zgledu sta sledila kralj Alfons VII kastiljski in Sanso IV novarski. Ti kraji so si bili pridobili za Špansko in vse krščanstvo velikih zaslug, njih ime je torej zaščitščalo škofo, kateri so bili v svojih škofijah uže uvedli rimski obred, v tem ko so njih silna prigovarjanja poslušali tudi ostali škofoje njih kraljestev in pozneje celó v Rimu, kakor je to razvidno iz listov papeža Gregorja VII (1074) do teh kraljev⁷⁾ in do škofa Simona⁸⁾, kakor tudi iz tega, da je bil v Španijo odposlan kardinal Rihard v lastnosti papeškega legata. Ta legat se je na licu mesta preveril, da se ne dajo izpodbiti razlogi, katere navajajo kralji in nekateri škofo za potrebo uvedanja rimskega bogoslužjenja; zatorej se ni upiral, odgovarjaje želji kralja Alfonsa VI, leta 1085 sezvati koncilij v Burgos, na katerem se je sklenilo obče uvedenje rimskega bogoslužjenja v Katiliji in Leonu, kjer je bilo manj razprostranjeno dotlej, in pri tem ni bilo potreba strožih ukrepov od strani posvetne oblasti. (Dalje pride.)

⁴⁾ Labb. Conc. tom. IX. p. 1112 „Data sacerdotibus lex, ne quo alio more, quam Romano precarentur, neque Gothica utpote peregrina piacula exsolventur.

⁵⁾ Da ni šlo za uvedenje čiste rimske, ampak v sosednji Franciji uvedene, torej mešane liturgije, katero so imenovali tuč mixta ali gallicana, izvajamo mi iz okolnosti, da pisatelji, kakor bomo videli, imenujejo liturgijo, ki se je imela uvesti v Španiji, tudi francosko ali galikansko.

⁶⁾ Pinus. Tractatus historico-chronologicus. De liturgia antiqua hispanica Cap. VI. p. 43.

⁷⁾ Labb. Conc. tom. X. p. 53.

⁸⁾ Labb. Conc. tom. X. p. 144.

¹⁾ Labb. Conc. tom. VII. p. 1034. Concilium Fracofortienae.

²⁾ Alcuinus contra Felicem Urgelitanum lib. VII. Opp. tom. I. pag. 856.

³⁾ Baronii Annales ad ann. 918.

Iz poezij M. J. Lermontova.

Желаніе.

Отворите мнѣ темницу,
Дайте мнѣ сіяніе дня,
Черноглазую дѣвицу,
Черногриваго коня!
Дайте разъ по синю полю
Проскакать на томъ конѣ;
Дайте разъ на жизнь и волю;
Какъ на чуждую мнѣ долю,
Посмотрѣть поближе мнѣ.

Дайте мнѣ челнокъ досчатый
Съ полусгнившею скамьей,
Парусъ стѣрый и косматый,
Ознакомленный съ грозой:
Я тогда пушусь въ море
Беззаботенъ и одинъ;
Разгуляюсь на просторѣ
И потѣшусь въ буйномъ морѣ
Съ дикой прихотью пучинъ.

Дайте мнѣ дворецъ высокій
И кругомъ зеленый садъ,
Чтобъ въ тѣни его широкой
Зрѣлъ янтарный виноградъ,
Чтобъ фонтанъ, не умолкая,
Въ залѣ мраморной журчалъ,
И меня, въ мечтаніяхъ рая,
Хладной пылью ороталъ,
Усыпалъ и пробуждалъ...

Подлинникъ.

Želja.

Otvorite mi temnico,
Dajte meni sijaj dne,
Črno-oko še devico,
Konja grive pa črne!
Enkrat dajte, da po volji
Na tem konji poletim,
Da življenje si na polji —
Saj mi rok ne bode bolji —
Z blizu vendar pogledim,

Dajte čolnici mi še na-to
S polugnijo v njem klopjô,
Jadro sivo in kosmato,
Dobro znano že z burjô:
Jaz pustim se tû po morju
Brez skrbi in čisto sam,
Poletim pa na prostoru,
Se zabavim v bujnem morju
Z divjo igro valov tam.

Dajte meni grad visoki
In okrog zeleni gaj,
Da bi v senci tu široki
Zórel grozdja svetli sjaj.
Da bi vodoskok igral mi,
V sobi mramorni skakál,
V rajske sanje me zibál bi,
Rosoj drobnoj ohlajál bi,
Me budil in uspával...

C.

Желя.

Отворите ми темницѣ,
Дайте менѣ сій днѣ,
Чрно-око ше дѣвицѣ,
Коня гриве па чрне!
Енкрат дайте, да по воли
На тем кони полетимъ,
Да живленіе си на полѣи —
Сай ми рок не бѣде болѣи —
З близу вендар поглядимъ.

Дайте чолнич ми ше на-то
С полугнѣло в ѣсем клопѣо,
Ядро сиво ин космато,
Добро знано же з бурѣо:
Яз пустим сѣ ту по морю
Брез скрѣи ин чисто самъ,
Полетим па на простору,
Се забавим въ буйнемъ морю
З дивѣо игро валовъ тамъ.

Дайте менѣ град высокій
Ин окрѣгъ зеленый гайъ,
Да бы въ сѣнѣи ту широки
Зорѣлъ гроздѣя свѣтлый сѣиъ.
Да бы водоскок игралъ ми,
В собѣ мраморнѣ скакалъ,
В райске санѣи зыбалъ бы
Росой дробной охляялъ бы
Ме будилъ ин успавалъ...

Ламурскій.

Zlatna slova.

Teško nama¹⁾ bez takih junaka
Pod topuzom²⁾ prokletih Turaka!³⁾

Narodna.

I tebi, sinko, kao brdo
Bud' ⁴⁾ srce stalno, smjelo, tvrdo!
Slobodnjak budi, budi svoj:
Vjekovat' mili dom će tvoj!⁵⁾

Šenoa.

Tko⁴⁾ je dužan,
On je tužan.⁵⁾

Narodna.

Bez njega⁶⁾ si bez imena,
Bez djedova, bez unukâ:
U prošasti¹⁰⁾ sjena puka,¹¹⁾
U buduće niti sjena!¹²⁾

Preradović.

Bože, spari, tko za koga mari,
A razpari, tko za kog' ne mari!⁶⁾

Narodna.

¹⁾ Teško nama — teško je nama. — ²⁾ Topuz — Streitkolben. — ³⁾ Tako veli Kraljević Marko, žaleći poginulog pobratima Relju od Pazara. — ⁴⁾ Ta je ča-kavska: ki je dužan itd. (ki = tko — vidi zadnji broj). — ⁵⁾ To vrijedi osobito u Istri. — ⁶⁾ Vidi u zadnjem broju sub „Biserje i alemovi“ op. 4. — ⁷⁾ Bud', budi, bodi. — ⁸⁾ Vidi u zadnjem broju op. 4. — ⁹⁾ Bez njega —

t. j. bez jezika (vidi u zadnjem br. op. 5). — ¹⁰⁾ Prošast — prošlost. — ¹¹⁾ Puka sjena — samo sjena (nur ein Schatten). — ¹²⁾ To onoj slavnoj gospodi narodnjakom i slobodnjakom, rodoljubom i domoljubom, koji, jer su Hrvati ili Slovenci, govore njemački ili talijanski!

Priredio Dr. Trnoplesar.

Koliko je vremena¹⁾ Kraljević Marko²⁾ trpio glad i žedju.³⁾

Kada su se djeca⁴⁾ odgojila,⁵⁾
 Progovara Kraljević Andrija:
 „O moj brate, Kraljeviću Marko!
 Sutra⁶⁾ ćemo⁷⁾ rano⁸⁾ uraniti,⁹⁾
 Dobre ćemo¹⁰⁾ konje uzjašiti,¹¹⁾
 Otić ćemo¹²⁾ u polje Prilipsko,¹³⁾
 Pa ćemo se čordom¹⁴⁾ ogledati.“
 Njemu Marko tiho¹⁵⁾ odgovara:
 „Proj¹⁶⁾ se toga, moj brate Andrija,
 Da mi sutra tako učinimo¹⁷⁾:
 Hoće nam se narugati svatko,
 Gdje¹⁸⁾ se gone do dva brata mlada.
 Već¹⁹⁾ čuješ me, moj brate Andrija!
 Sutra ćemo rano uraniti,
 Dobre ćemo konje opremiti,²⁰⁾
 Pak ić ćemo²¹⁾ u Kunar-planinu,
 U planinu suharikovinu,²²⁾
 Gdjeno nigdje kapi vode nima;²³⁾
 Nec' mo nosit'²⁴⁾ piva²⁵⁾ ni jediva²⁶⁾:
 Da vidimo, moj brate Andrija,
 Tko će trpit' dilje²⁷⁾ glad i žedju.²⁸⁾“
 To Andriji vrlo²⁹⁾ milo bilo.

U jutro su rano uranili,
 Svoje dobre konje opremili,
 Pak odoše³⁰⁾ u Kunar-planinu,
 U planinu subarikovinu,
 Gdjeno nigdje kapi vode nima.
 Pa hodaše³¹⁾ nedjeljicu³²⁾ dana,³³⁾
 Niti traže³⁴⁾ piva ni jediva;
 Pa hodaše drugu nedjeljicu,
 Niti traže piva ni jediva:
Kal nastala treća nedjeljica,
Andriji je žedja dodijala,³⁵⁾
 Hoće klati vranca³⁶⁾ izpod sebe.
 Al mu Marko tiho besjedio:
 „Proj se toga, moj brate Andrija,
 Ne kolj vranca, ne čini zijana³⁷⁾;
 Već³⁸⁾ ti hajde³⁹⁾ dole⁴⁰⁾ niz⁴¹⁾ planinu

 Ti ćeš⁴²⁾ naći⁴³⁾ kamenu⁴⁴⁾ mehanu⁴⁵⁾

 Čeka⁴⁶⁾ Marko svog⁴⁷⁾ brata Andriju,
Čeka njega tri bijela dana.⁴⁸⁾
 Kada vidje Kraljeviću Marko

¹⁾ Vrieme ili vrijeme (gen. vremena) = (tal. tempo) a) čas (Zeit), b) vreme (Wetter). — ²⁾ Kraljević ima se pisati velikim, ne malenim početnim slovom! — ³⁾ Žedja = žeja. — ⁴⁾ Marko i Andrija. — ⁵⁾ Prspđ. u 2. br. prvi stih. — ⁶⁾ sutra (sjutra) = jutri. — ⁷⁾ Čemo uraniti — futur. — ⁸⁾ Rano — zgodaj. — ⁹⁾ uraniti — glagol od osnove ran (ran-o) — u-ran-iti = ustati rano, ići kamo rano, činiti štogod rano i dr. — ne da se prevesti točno. — *Uranio Kraljeviću Marko* — Früh begab sich der Kralewich Marko. *Göthe*. — ¹⁰⁾ Čemo uzjašiti — v. op. 7. — ¹¹⁾ uzjašiti — zajahati. — ¹²⁾ Otić ćemo — čitaj: otićemo — v. op. 10. (otići = oditi). — ¹³⁾ Polje Prilipsko — polje oko Prilipa. — Prilip, grad ili tvrđja u Macedoniji, bijaše Markova stolica (Residenzstadt). Za to se i zove *Kraljević Marko: od Prilipa Marko* (prsp. *Relja od Pazara*). — ¹⁴⁾ Čorda = mač, sablja. — ¹⁵⁾ Tiho — t. j. ne ljutito, srdito. — ¹⁶⁾ Proj se toga — prodj se toga — prodji se toga = ostavi se toga („Ostavi se, sinko, četovanja“) — kanj se — mani se. — ¹⁷⁾ Učiniti = narediti. — ¹⁸⁾ Gdje (dje) = a) kje? b) kjer. — ¹⁹⁾ Već — nego — ampak. — ²⁰⁾ Opremiti = pripravit. — ²¹⁾ Vidi op. 7. i 12. — ²²⁾ Planina suharikovina — planina, na kojoj je drveće puno suha granja. — ²³⁾ Nima, nema, ne ima (neima) = es gibt nicht (ima = es gibt). — ²⁴⁾ nec' mo nosit' — nećemo nositi — v. op. 7. — Pivo — piće (pitje) — napitak — napoj — pilo. — ²⁵⁾ Jedivo — jestivo — jelo — hrana. — ²⁷⁾ Dilje — dalje — dulje — delje — dlje. — ²⁸⁾ Kano da smo u Sparti! — ²⁹⁾ Vrlo — veoma — jako. — ³⁰⁾ Odoše — aorist (išli su). — ³¹⁾ Ho-

daše — aorist (hodali su). — ³²⁾ Nedjelja — v. u zadnjem broju sub „Biserje i alemovi“. — Samostavnici na -ica: a) jesu ženskoga spola: prijatelj, prijatelj-ica; učitelj, učitelj-ica; učen-ik, učen-ica; vuk (volk), vuč-ica; b) jesu diminutiva: šuma (gozd), šum-ica; gora, gor-ica; žena, žen-ica; kuća, kuć-ica; c) označuju nešto nježno, miło: duša, duš-ica; majka, majč-ica; voda, vod-ica („Da sam jedna študena vodica“); primjeri sub b). — ³³⁾ Kaže se: tjedan (nedjelja) daná, mjesec daná, godina (ljetó) daná. — ³⁴⁾ Tražiti = iskati. — ³⁵⁾ Dodijati — dosaditi (verdriessen). — ³⁶⁾ Vranac (t. j. konj) = Rappe (vrán = crn) — prspđ. u zadnjem broju op. 20. — ³⁷⁾ Zijan = šteta, škoda, kvar, gubitak. — ³⁸⁾ V. op. 19. — ³⁹⁾ Hajde = idi. — ⁴⁰⁾ Dole — doli (hinunter). — ⁴¹⁾ Niz — v. u predzadnjem broju op. 21. sub „Biserje i alemovi“. — ⁴²⁾ Naći — naiti (in-venire). — ⁴³⁾ Kamen, -a, -o = od kamena. — ⁴⁴⁾ Mehana = krčma, gostiona. — ⁴⁵⁾ Čekati — čakati. — ⁴⁶⁾ Svog — svoga — svojega. — ⁴⁷⁾ Po tome je Kraljević Marko trpio glad i žedju dva tjedna i pò. *No ni iza deije nedjeljice i tri bijela dana nije Marku dodijala žedja*. Ode Marko — iza dvije nedjeljice i tri bijela dana — put kamene mehane, al ne ode, *žedju sebi vinom da utiši*, nego da traži brata Andriju, koji bješe ludo izgubio glavu. — Markov je brat junak — mora biti junak, budući Markov brat: al je Marko junak silno silniji. — Marko najsilniji je junak i trpeći glad i žedju i — pijući vino i rakiju: „Dadoše mu (Marku) šeset (šestdeset) kupa vina: Sve to popi Kraljeviću Marko, Sve to popi, ni brka ne stopi“. — Više o tom drugi put.

Priradio Dr. Trnoplesar.

Muha.*)

Obitavala je u rupici na staroj zidini. Bila je to ve-
 lika muha, a morala je biti stara, vrlo stara; sudio sam to

po njezinom zujanju¹⁾, sličnom brundanju²⁾ stare bake. Više
 bi puta izlazila iz svoje rupice,³⁾ pa se popela malo više

^{*)} Iz 1. štev. „Prosvjete“.

¹⁾ zujati, šumeti; ²⁾ brundati, godrnjati; ³⁾ rupa, luknja

nje i zurila *) u more pred drevnom zidinom, uzdigla bi zatim staračku glavu, kô da gleda u nebo. . . . Baš prava, dobra i mirna starica — štono rieč — koja nebi nahudila *) ni mravu. *) I opet bi spustila glavu, pa zirkala okolo po zraku, a sigurno je malo zirkala, jer su k njoj letile u pohode malene, zlatne i krasne mušice — i sjele bi kraj stare, dobre bakice kô proljeće uz zimu. Kad bi sakupila liepi broj mušica, sve bi opet gledala put neba — — a one se mušice nešto nečkale te bi odletile. Gle vrage! Nije gledala u nebo, ali taman nad njenom rupicom prostrla se mekana, svilena mrežica, a u njoj stanovao poput velikog gospodina veliki, crnkasti pauk — — i čuda li, ja vidjeh, gdje no gojni pauk namiguje dobroj, staroj muhi, a ona njemu odvrća migom. Čemu to? — pomislih. . . . Sunce je bilo pametnije od mene. Ono je pričalo cvietu, što je cvao na zidini, da stara muha hvali u velike onog crnkastog pauka kô izvrstnu dušu, dapače i kô dobru partiju. . . .

. I sbilja čas je zatim poletila u onu svilenu, mehku mrežicu mlada zlatna mušica, a pauk ju dočekaomilo i vruće ju zagrlio, — — al kad je sunce zašlo malo kašnje za zidinu, palo je nešto sa mrežice na mirisavi *) cvietak. Cviet drhtnu i prepozna zlatnu mušicu. . . .

Čim opazi stara muha, požurila se do cvieta i ulovi'a mrtvu siroticu, pa ju odniela u svoje tamno leglo. . . .

. Kletih li saveznika!

— — — U taj čas izašao je sa ulaza izpod bedema *) elegantni gospodin u rukavicah te je zviždao veselu pjesmicu. Za njim je išla krasna, mlada djevojka, a neka joj je stara baka, upravo svetog obličja, govorila nešto važna vruće i ljubezno — — —

— — I nebotice pomislih na staru, dobru muhu.

Rikard Katalinić-Jeretov.

*) zuriti-gledati; *) huditi. škodovati; *) mrav-Ameise; *) lepodišeć; *) predzidje, nasip.

Tri pripovedke.

Napisal L. N. Tolstoj; prevedel S. J. K—j.

Какъ чертенокъ краюшку выкупаль.

Выѣхалъ бѣдный мужикъ пахать, не завтракавши, и взялъ съ собою изъ дома краюшку хлѣба. Перевернулъ мужикъ соху, отвязалъ сволока, положилъ подъ кустъ, а на сволока положилъ краюшку хлѣба и накрылъ кафтаномъ. Уморилася лошадь и проголодался мужикъ. Воткнулъ мужикъ соху, отпрягъ лошадь, пустил ее кормиться, а самъ пошелъ къ кафтану пообѣдать. Поднялъ мужикъ кафтанъ — нѣтъ краюшки. Поискалъ, — искалъ мужикъ, повертѣлъ кафтанъ, потрѣсъ — нѣтъ краюшки. Удивился мужикъ. Чудное дѣло! Не видать никого, а унесъ кто-то краюшку. А это чертенокъ, пока мужикъ пахалъ, утащилъ краюшку и сѣлъ за кустомъ послушать, какъ будетъ мужикъ ругаться и его, чорта, поминать. Потужилъ мужикъ: — Ну, да, говорить, не умру съ голода; видно тому нужно было, кто ее унесъ. Пускай ѣсть на здоровье!

И пошелъ мужикъ къ колодцу, напился воды, отдохнулъ, поймалъ лошадь, запрягъ и сталъ опять пахать. Смутился чертенокъ, что не навелъ онъ мужика на грѣхъ, и пошелъ въ пекло къ набольшому чорту и разсказалъ, какъ онъ у мужика краюшку унесъ, а мужикъ замѣсто того, чтобы выругаться, сказалъ: „на здоровье!“. Разсердился набольшій дьяволъ. — Коли, говоритъ, мужикъ въ этомъ дѣлѣ верхъ надъ тобою взялъ — ты самъ въ этомъ виноватъ, не утѣлъ, значить, взяться. Плохое, говоритъ, дѣло будетъ, коли мужики, а за ними и бабы поваду такую возьмутъ: намъ уже не при чемъ и жить станеть. Нельзя этого дѣла такъ оставить. Ступай, говоритъ, ты, заслужи мужикову краюшку. Если ты, въ три года сроку, не возьмешь верха надъ мужикомъ, я тебя въ святой водѣ выкупаю.

Kako je hudiček odkupil krajec kruha.

Ubog kmet šel je orat, ne da bi bil zajutrekoeval, in vzel s seboj z doma krajec kruha. Obrnil je drevo, odvezal kljuke, položil jih pod grm, a na-nje dejal je krajec kruha in pokrila ga s suknjo. Konj se je utrudil in kmet je postal lačen. Zataknil je drevo, odpregel konja, pustil ga pasti, sam pa je šel k suknji, da bi jedel. Vzdignil je suknjo, a krajca ni. Iskal je in iskal, obrnil suknjo, potresel jo, — krajca ni. Čudno! Nikogar ni videti, a nekdo je odnesel krajec. Toda hudič (mali črt) ukral je krajec, dočim je kmet oral, in sedel za grm in poslušal, kako bode kmet renčal in imenoval njega, hudiča. Kmet je potožil: — Nu, pravi, za gladom ne umrem; kdor ga je vzel, ga je gotovo potreboval. Naj ga je! na zdravje!

In šel je kmet k studencu, napil se vode, oddahnil se, prijel konja, zapregel in začel zopet orati. Mali črt bil je razjarjen, da ni zavedel kmeta v greh, šel je v pekel k velikemu črtu ali luciferju in mu povedal, kako je on odnesel kmetu krajec, a kmet na mesto tega, da bi se srdil, reče: „na zdravje!“ Razsrdil se je veliki hudič in rekel: — Da te je kmet premagal v tej stvari, kriv tega si ti sam, vidi se, da nisi umel pomagati si. Slabo pojde, pravi, ako se kmeti in za njimi še ženske navadijo tako: nam ne bode možno prestat. Tega ne moremo kar tako pustiti. Poberi se, pravi, zasluži kmetov krajec! Ako odslej v treh letih ne premagaš kmeta, okopljem te v blagoslovljenej vodi.

Испугался чертенокъ святой воды, побѣжалъ на землю, сталъ придумывать, какъ свою вину заслужить. Думалъ, думалъ и придумалъ. Обернулся чертенокъ добрымъ человекомъ и пошелъ къ бѣдному мужику въ работники. И научилъ онъ мужика въ сухое лѣто посѣять хлѣбъ въ болотѣ. У другихъ мужиковъ все солнцемъ сожгло, а у бѣднаго мужика выросъ хлѣбъ густой, высокій, колосистый, наливной. — Прокормился мужикъ до нови и осталось еще у него много хлѣба. На лѣто научилъ работникъ мужика посѣять хлѣбъ на горахъ. И вышло дождливое лѣто. У людей хлѣбъ повалился, погрѣлъ и зѣрна не налило, у мужика на горахъ обложный хлѣбъ уродился. Осталось у мужика еще больше лишняго хлѣба. И не знаетъ мужикъ, что съ нимъ дѣлать.

И научилъ работникъ мужика затереть хлѣбъ, выспивать его и вино курить. Накурилъ мужикъ вина; сталъ самъ пить и другихъ поить. Пришелъ чертенокъ къ набольшему и сталъ хвалиться, что заслужилъ краюшку. Пошелъ набольшій посмотреть.

Пришелъ къ мужику, видитъ, — созвалъ мужикъ богачей, виномъ ихъ угощаетъ. Подноситъ хозяйка вино гостямъ. Только стала обходить, зацѣпилась за столъ пролила стаканъ. Разсердился мужикъ, разбранилъ жену. — Ишь, говоритъ, дура чортова, развѣ это помон? Что ты, косоланая, такое добро на земь льешь!

Толкнулъ чертенокъ набольшаго локтемъ: — Примѣчай, говоритъ, какъ онъ теперь не пожалѣетъ краюшки.

Разбранилъ хозяйку жену, сталъ самъ подносить. Приходить съ работы бѣдный мужикъ незванный, поздоровался, присѣлъ, видитъ: люди вино пьютъ, — захотѣлось и ему съ устали винца выпить. Сидѣлъ, сидѣлъ, глоталъ, глоталъ слюну — не поднесъ ему хозяйинъ, только про себя пробормоталъ: — Развѣ на всѣхъ васъ вина нанасебься!

Понравилось и это набольшему чорту. А чертенокъ хвалится: — Погоди, то ли еще будетъ!

Выпили богатые мужики, выпилъ и хозяйинъ; стали они всѣ другъ къ дружкѣ подольщаться, другъ дружку хвалить и масляныя, облыжныя рѣчи говорить. Послушалъ, послушалъ набольшій, похвалилъ и за это. — Коли, говоритъ, отъ этого пить такъ лисить будутъ, да другъ дружку обманывать станутъ, — они у насъ всѣ въ рукахъ будутъ.

— Погоди, говоритъ чертенокъ, что дальше будетъ, дай они по другому стаканчику вырбютъ. Теперь они какъ лисцы другъ дружку обмануть хотять, а погляди, ссейчасъ какъ волки злые сдѣлаются.

Выпили мужики по другому стаканчику, стала у нихъ рѣчь погромче и поглубже. Вмѣсто масляныхъ рѣчей, стали они ругаться, стали другъ на дружку обозлаться, сѣдѣлись драться, искодунали другъ дружкѣ носы. Ввязался въ драку и хозяйинъ. Избили и его.

Поглядѣлъ набольшій, и понравилось и это ему. — Это, говоритъ, хорошо!

Ustrašil se je mali črt blagoslovljene vode, poletel na zemljo in začel premišljevat, kako bi zaslužil svojo krivdo. Misli je in misli ter izmislil si. Pretvoril se je hudiček v dobrega človeka in šel k bornemu kmetu za hlapca. In naučil je kmeta sejati žito v suhem letu v mokro zemljo. Drugim kmetom je solnce vse sežgalo, a ubogemu kmetu zraslo je gosto, visoko, bogato, lepo žito. — Preživil se je kmet do novega žita in še ostalo mu ga je mnogo. Drugo leto naučil je hlapec kmeta sejati žito na gorah. In poletje bilo je deževno. Ljudem je žito poglelo, gnjilo, in zrnje se ni napolnilo, kmetovo žito na gorah pa se je kar lomilo. Še več žita je kmetu ostalo, in ne vé, kam z njim.

In naučil je hlapec kmeta iz žita kuhati žganje. Nakuhal si je kmet žganja, začel piti sam in tudi druge napajati. Pride mali črt k velikemu in začne hvaliti se, da je zaslužil krajec. Veliki črt gre pogledat.

Pride h kmetu in vidi. — kmet sklical je bogatine in z žganjem jih gosti. Gospodinja prinese gostom žganja. Jedva je začela hoditi okolo gostov, sedla je sama za mizo in razlila kozarec. Kmet se razsrdi in ozmerja ženo. — Hudičeva baba, pravi, ali so to romije? Šepa stara, kaj razli-vaš tako dobro kapljico na zemljo!

Mali črt je velikega sunil z laktom: — Opazuj, kako on sedaj ne obžaluje krajca.

Ozmerjal je gospodar ženo in začel nositi sam na mizo. Pride z dela ubog kmet nepoklican, pozdravi jih, prisede in vidi: ljudje pijo žganje, — hoče se tudi njemu od utrujenosti izpiti kapljico žganja. Sedel in sedel je, požiral in požiral slino, — a gospodar mu ni ponudil, samo mrmral je: — Ali naj pripravljam žganja za vas vse!

Ugajalo je velikimu črtu tudi to. A mali črt se je hvalil: — Počakaj, kaj še le bode!

Izpili so bogati kmetje, izpil je tudi gospodar; začeli so drug drugemu prilizovati se, drug drugega hvaliti in medeno, prilizno govoriti. Poslušal in poslušal je veliki črt, pohvalil tudi to. — Ko, pravi, se bodo od tega pitja prilizovali takó, da začnejo slepiti drug drugega — potem bodo vsi v naših krempljih (rokah).

— Potrpi, govori hudiček, kaj bode dalje, naj ga izpijejo še kozarček. Sedaj hočejo kakor lisice drug drugega prevariti, a poglej, takoj postanejo kakor besni volkovi.

Izpili so kmetje po drugi kozarček, začeli so govoriti glasneje in grobeje. Mesto medenih besed, začeli so se zmerjati, drug drugega jeziti, pograbili so se in pretepali, iztrebili drug drugemu nosove. Vmešal se je v pretep tudi gospodar, in natepli so tudi njega.

Veliki črt je pogledal, in ugajalo mu je tudi to. — To, pravi, je dobro!

A чертенокъ говорить: — Погоди, то-ли еще будетъ, дай они выпьютъ по третьему. Теперь они какъ волки остервенились, а дай срокъ, по третьему выпьютъ, сейчасъ какъ свиньи сдѣлаются.

Выпили мужики по третьему. Разсолодѣли совсѣмъ. Ворючатъ, кричатъ, сами не знаютъ что и другъ другу не слушаютъ. Пошли расходиться — кто порознь, кто по двое, кто по трое: повалились всѣ по улицамъ. Вышелъ провожать гостей хозяинъ, уналъ носомъ въ дужу, измазался весь, лежить какъ боровъ, хрюкаетъ. Еще больше понравилось это набольшому.

— Ну, говорить, хорошее питье ты выдумалъ, заслужилъ краюшку. Скажи ты мнѣ, говорить, какъ ты это питье сдѣлалъ? Не иначе ты сдѣлалъ, какъ напустилъ туда сперва лисей крови. Отъ нея — то мужикъ хитрый какъ лисица сдѣлался. А потомъ волчей крови: отъ нея то онъ обозлился какъ волкъ. А подъ конецъ, подпустилъ ты, видно, свиной крови: отъ нея то онъ свиней сталъ.

— Нѣтъ, говорить чертенокъ, я не такъ сдѣлалъ. Я ему всего только и сдѣлалъ, что хлѣба лишняго зародить. Она, эта кровь звѣриная, всегда въ немъ, да ей ходу нѣтъ. Когда хлѣбъ съ нужду рождается, тогда онъ и послѣдней краюшки не жалѣлъ; а какъ стали лишки отъ хлѣба оставаться, сталъ онъ придумывать, какъ бы себя потѣшить. И научилъ я его потѣхъ — вино пить. А какъ сталъ онъ Божій даръ въ вино курить для своей потѣхи, поднялась въ немъ и лисья, и волчья, и свиная кровь. Теперь только бы вино пилъ, всегда звѣремъ будетъ.

Похвалилъ набольшой чертенка, простилъ его за краюшку хлѣба и у себя въ страшихъ поставилъ.

A hudiček pravi: Le počakaj, kaj še le bode, naj izpijejo še po tretji kozarček. Sedaj besne kakor volkovi, a počakaj, ko izpijejo po tretji, postanejo takoj kakor prešiči.

Izpili so kmetje še po tretjo čašico. Postali so popolnoma sladkobni. Mrmrajo in kričé, da sami ne vedó, kaj, in sami sebe ne slišijo. Začeli so se razhajati — po samem, po dvoje, po troje: vsi obležali so na ulici. Gospodar je goste spremljal, strmoglavil se je v lužo, ves se razmazal, kakor klada leži in kruhi. Še bo'j je ugajalo to velikemu črtu.

— Nu, pravi, dobro pijačo si ti iztuhtal, zaslužil si krajec. Povej mi, pravi, kako si napravil to pijačo? Drugače je nisi napravil, kakor da si vlil va-njo najprej lisičje krvi. Po njej postal je kmet zvit, kakor lisica. A potem volčje krvi: po njej je zbesnel, kakor volk. A naposled prilil si, kakor razvidno, svinjske krvi: po njej postal je, kakor svinja.

— Ne, pravi hudiček, tako nisem storil. Šamo to sem mu napravil, da je pridelal obilo žita. Ta zverska kri je vedno v njem, a pretakanja jej nedostaje. Ko je pridelal le potrebno žito, žal mu ni bilo niti za poslednji krajec; a ko mu je preostajalo žita, začel je premišljevali, kako bi se potolažil. In naučil sem ga tolažbe — žganje piti. Ko je pa v svojo uteho začel kuhati Božji dar v žganje, vzbudila se je v njem lisičja, volčja in svinjska kri. Sedaj bi rad samo žganje pil, vsekdar bode zver.

Pohvalil je veliki črt malega črta, oprostil ga za krajec kruha in povišal ga.

Svatopluk Čech in Jaroslav Vrchlický.

Na obzoru sedanje pesniške češke književnosti lesketati se dve imeni: *Svatopluk Čech* in *Jaroslav Vrchlický*. Jako zanimivo je opazovati smer duševnega delovanja obeh pesnikov. Da bi čitatelji „Slov. Sveta“ imeli nekoliko pojmov o teh dveh izvrstnih čeških pisateljih, podajem tu vspešno označenje obeh pesnikov, kakor je je prinesel „Slovník naučný“. Ta črtica je tudi zbok tega zanimiva, ker se iz nje razvidi dvojna smer pesniškega stvarjenja na Češkem, v kolikor namreč mlajša pesniška češka generacija posnema Svat. Čecha ali Jaroslava Vrchlickega.

Svatopluk Čech (roj. v Ostrědku pri Benešovu 21. februarja 1846.) izdal je prvo zbirko pesnij l. 1874. („Básně“), Vrchlický pa l. 1875. („Z hlubin“). Obe dve zbirki imati za vselej osigurano mesto v češkem slovstvu. Čechova domišljija se tu visoko povzdiguje in vzkripuje, nalik šumečemu kvasu, odletava sedaj v prve dobe bibliške, sedaj se vrti v sedanosti in zopet leta v najslavnejše perijode domače zgodovine, in česar se dotakne, vse oživlja s čarobnostjo vzleta in finega vkusa, vse spreminja v čarobne podobe

nebeške lepote ali mile krasote pozemeljske. Poleg pesnij z 12 vrsticami nahajamo tu kompozicije, katere s svojim razmerjem imponujejo in so umetno razdeljene, sijajnega kolorita, iskrenega čustva, daljnje perspektive. In ljubezen do velikega eposa je Čechu ostala. Dočim se je od drugod tožilo o prepadu epičnega češkega pesništva, Svat. Čech, kot kakšen čarodej v pravljici, vstvarjal je epos za eposom; po „Adamitih“ je izšel „Čerkes“ in „Europa“, potem „Žižka“, „Slavija“ in prekrasna dela „Ve stínu lpy“ — Václav z Michalovic — Dagmar — Petrklíč — Hanuman — Lešetinský Kovář (zaplenjen) — Pravda — Zpěvník Jana Buriana — Šotek in „Kratochvilná historie v ptáku Velikánu Velikánoviči“; najnovjše Čechovo epično delo je „Václav Živsa“. To vrsto epičnih del prekinil je z dvema zbirkama drobnih pesnij, z „Jutranjimi“ in „Novimi pesnimi“, katere so provzročile posebne okolnosti češkega življenja, in s katerimi je pesnik takorekoč plačal svoj davek tudi sedanjedobnemu gibanju svetovnemu. Svoje pesniško „credo“ je Čech večkrat razodel, in kaže se jasno v vseh njegovih

delih: veruje v slavno bodočnost složnega Slovanstva; na zahodu je duh zgodovine uže izvršil veči del naloge, kojo mu je določil. Vzduh, nasičen z nevarnimi sopari splošnega prevrata, osobito socijalnega, ne more biti očiščen nego z grozovito burjo, katera uniči ves sedanji red in pripravi boljše bodočnost. Zató pesnik učí in varuje narod, vspodbuja ga, da bi branil ostanke svoje individualitete in ne posnemal zmerom drugih, se posebno svojih sovražnikov, odkriva junaštvo prednikov v življenju in smrti, zapoveduje braniti domovino zoper napade sovražnega kapitalizma, ljubi pred vsem kmeta in rišo iz sedanjega češkega življenja značaje stanovitne in tudi slabe, ovrže tako najboljše vsa očitjanja, kakor da bi češko narodno življenje in češka zgodovina ne ponujali dovolj ugodnega gradiva umetnikom. Čehi in Slovani, idealno mišljenje, kremenit značaj — to je vodéča ideja vsega pesniškega stvarjenja Čehovega. Čech pretresa srce svojih čitateljev ne le s svojo silo in izvirnostjo duševno, ampak tudi s svojstvenim koloritom in bogastvom jezika, doslej na Češkem neznanim. Kompozicija je preprosta. Jezik včasih preveč cvetličast, in mnogobrojni opisi osobito označujejo in dičijo Čecha — pesnika.

Če je Čech globlji, je zopet *Vrchlický* (roj. v Lounih 16. februarja 1853.) širji, mnogostranejši. Njemu je dreved lirike in epike preozek, on hití dalje h kaskadam drame, prenaša v proste dosedaj loge češke poezije, vzvišene proizvode duha italškega, francoskega, španskega, ameriškega, nemškega in krasi jih tudi sam s svojimi proizvodi, h katerim zajema snov iz vseh perijod umetništva, se posebno pa iz antike. V njegovih spisih nahajamo sledove vseh filozofskih sistemov, vseh ver, vseh dežel in zgodovine vseh narodov; zató pri njem jednotnega svetovnega nazora ni. Potém se zopet vrača v domovino, pomudi se tu, zapoje svojim rojakom, a orlov njegov duh zopet mora v višave, kjer ni mej niti kategorij, odkoder motrí svet in obstane tam, kamor ga je privabilo okó ali srce. Od stvaritve svetá menda vsak pojav prirode, vsaka velika zgodovinska prikazen, vsak gibljaj in utripljej človeškega srca našel je pri Vrchlickem svoj oglas ali odmev. Kakošne je tu bilo treba različnosti oblik, kakošne sijajnosti izrazov! Kakor Čechu, tako tudi Vrchlickemu je jezik najudanejši sluga; in takoj je češki jezik dospel s sodelovanjem obeh do vsestranske popolnosti; od preproste pesni do najbolj vzvišene ode, za celo vrsto čustev, v miru in razburjenosti, v žalosti in radosti, za silo in milino ima

češki jezik sedaj svoje barve in glasove. Proučevanje antike je v Vrchlickem razvilo nenavadno fin vkus in čut za krasno obliko posebno človeškega telesa. Izmed človeških čustev najviše ceni ljubezen, ona je povod vsemu, največa slast ljudem, in zató glási se njegov pesniški ukaz: Ljubite se! Toda kultus sensuvalilizma slabí narode in odvráča od viših idej; zatorej bojé se nekateri rodoljubi češki jednake usode za češki narod, ki je še, kar se dostaje njegovega narodnega obstanka v nevarnosti in potrebuje bolj krepstij starih rimskih republikanov, namreč zatajevanje, premagovanje samega sebe, čustvo za dolžnosti, nego da bi se mogel udati razkošjim, kakor brezskrbni bogatini. To je zbudilo njegovej meri ali njegovemu napravljenju dovolj nasprotnikov, in ta odpor vzdržujejo tudi njegovi filozofski in verski nazori, istotako formalne napake. Ta odpor pa se ne dostaje pesniškega talenta Vrchlickega; ta se priznava in občuduje kakor doma, tako tudi v tujini kot neobičajen, izreden. Marljivost in plodnost Vrchlickega, ne more nego vzbuditi le občudovanje in spoštovanje. Število samostalnih njegovih spisov (veči del v „Salonni bibliotéce“ izdanih) je veliko; šteje se jih uže okolo 100. Navedemo tu izmed njih, (kakor so po vrsti izšli), samo nekatere: Z hlubin — Epické básně — Sny o štěstí — Vittoria Colonna (refl. ep.) — Duch a svět — Rok na jihu — Symfonie — Mythý I. in II. (refl. ep.) — Dojmy a rozmary — Eklogy a písně — Nové básně epické — Hilarion (refl. ep.) — Poutí k Eldoradu — Co život dal — Sfinx — Staré zvěsti (ep.) — Legenda o sv. Prokopu (illustr.) — Perspektivy — Jak tábla mračna — Selské ballady (lirično-ep.) — Sonety samotářovy — Twardovski (refl. ep.) — Hudla v duši — Fresky a gobeliny — Zlomky epopeje — Motýli všech barev — Čarovná zahrada — Dědictví Tantalovo — Zlatý prach (illustr.) — Na domácí pudě — Dni a noci — Hařká jádra — Různé masky — Hlasy v poušti — Nové sonety samotářovy — Breviér moderního člověka — Život a smrt. Zbirka sledí za zbirko, lirika vrstí se za epiko in dramo, poezije s prozo, izvirni proizvodi s prevodi. In med temi lesketajo se imena: Dante, Torquato, Tasso, Ariosto, Leopardi, Canizzaro, Carducci, Michel Angelo, Victor Hugo, Le conte de Lisle, Háfiz, Poë, Goethe, Schiller itd. z najimenitnejšimi svojimi proizvodi, tako da uže zasluge kot prelagatelja zagotavljajo Vrchlickemu hvaležnost češkega naroda za vselej.

F. Š.

Nekoliko misli o češki narodopisni razstavi.

(Konec).

Povod narodopisni razstavi je dala predlanska jubilejna razstava, koja bode v zgodovini razvoja češkega naroda zapisana kot epohalen dogodek, če tudi je reprezentovala samo češko deželo. Moč in silo češkega naroda, ki se je pokazala na razstavi, priznal je vsak pošten mož, naj si je uže bil

prijatelj ali neprijatelj, kojemu zdrave pameti ni preslepila in omamila divja strast. In vendar kljubu vsej slavi in sijajnosti slišali so se glasovi nezadovoljnosti. Ali po pravici? Toliko hrupa povsod, razstava imela je milijone obiskovalcev in gostov, iz Amerike, Francoskega, celó tudi iz Dunajskega

Babilona, kdor je prišel in jo videl, njene lepote ni zatajil; generali, ministri, slovanski pobratimci, tudi pošteni Nemci — vsi so jo hvalili, in še to je Čehom premalo? Ako bi se bilo bojda pri štetju obiskovalcev manipulovalo po praktiki, običajni drugod, lahko bi bila imela, kakor se je pisalo po časnikih, 4 mil. obiskovalcev. In vendar še Čehi niso zadovoljni? Stvar je jasna. Češka razstava je celemu svetu pokazala, kako se Čeh zna gibati v fraku moderne kulture, koliko premore češka obrtnija in češki um. Toda, kar imajo Čehi svojega, neizposojenega, samoraslega, tega češko „chalupo“ izjemajoč,* niti Dijogenes opoludne bi ne bil našel. Ali veje, da omenim samo jedno stroko, v češkem slikarstvu duh popolnoma češki, narodni, je-li namreč ustanovljeno na podstavi narodnega umetništva? zajemlje li svoje motive iz narodnega življenja? izbira-i si domače oblike, oplemenjuje je in vrača oplemenjene zopet narodu? In vendar slikarstvo v svetu kaj velja, z njim se Čehi lahko pobahajo, kakor so se nedavno ponašali s svojo gasbo. In kako so bila sprejeta Manesova risanja?! Ko so se našli ti stari kancijonali,** svet se je čudil, da Čehi imajo narodne, prekrasne minijature. Umetniške minijature se povsod visoko cenijo, ali narodne, umetniški izvršene — o tem skoro še nihče ni slišal. In Čehi jih imajo! Narodne noše, kolikor so se nabrale od raznih nabirateljev, tudi primerno osvetljujejo slikarske zmožnosti češkega ljudstva. (Gospa Berta Sojlová, g.čna Madlenka Havelkova, v „Moravskih ornamentih“***, g. Sobán in dr. so izdali okusne zbirke) To je češko slikarstvo, domače, lastno, katerega niso se Čehi naučili v ateliejih.

Misli si torej na razstavo novo, narodopisno. Pripravlja se, kar se še pripraviti dá. Saj je tudi že skrajni čas; proximus ardet Ucalegon! Svarilni glasovi se že dolgo oglašajo, da nivelizujoče naše stoletje uniči z dimom tovarnen vso češko individualiteto. Čelakovský, Sušil, Erben, Kollár, Němcová z dejanjem so svoj strah pokazali, nabirajoč po svojih močeh narodne biserje, sem ter tje raztresene, in zidojoč, kolikor premorejo moči posamičnika, jez povodnji, katera žuga potopiti narodno blago. Drugi narodi so Čehi v tem pogledu že davno prehiteli in nimajo morebiti toliko narodnega bogastva kakor Čehi, n. pr. Nemci. In kaj so storili že na to stran Srbi, Rusi, Poljaki! Češka pisateljica Kar. Světlá v „Spomínih“, Fr. Bartoš in dr. na raznih mestih so opozarjali na hitro pomoč, in konečno ono preverjenje in one želje so se uresničile v — projektovani razstavi. Priprave za etnografsko razstavo vidimo na vseh straneh. Čitatelj čeških časnikov čita o razstavah in razstavicah provincijalnih prav često. Prešlega poletja so bile razne razsta-

vice na deželi, posebnost na Moravskem. No niti na Češkem niso se zanemarjale; češki dijaki so razvili bogato delovanje v okrajnih odborih. Najbolj so napredovala pripravna dela na Moravskem, kjer se je priredilo nič manj kot najstj narodopisnih razstav in sicer hanaške v Kojetinu, Tovačovu, Výškovu, Brodku, Bilkovicích in Lipniku, gorjanske v Boskovicích, Ořehovu in Klobukích, slovaška v Hodoninu in valaška v Vsetinu. Kakošnega pomena da so bile te razstave in kakošen uspeh da so imele; možno je razvideti iz tega, da se za letos pripravlja več takih razstav. Tudi na Češkem priredila se je sijajna narodopisna slovesnost v Přestčích, istotako v Sedlci in Železnem Brodu.

Ustanovljeni zbornik, etnografska revue „Český Lid“ skupil je vse sotruidnike in uvedel red in sistem v vsa preiskovanja, koja so le redkokdaj prišla na javnost in, raztresena v raznih časnikih, se le ovrala preiskovanje. Knjižnica „Českého Lidu“ pa priobčuje obširne spise etnografske, za katere je bilo prej treba iskati založnika. Bog ve kje, in naposled so vendar ostali v rokopisu. Sedaj, ko Čehi imajo dovolj muzejev in zbirek in tudi marljivih delavcev poveljno število, je gotovo ugodna doba za razstavo. Nekoliko so že pripravljeni, ali to je še vse premalo. Dela je še mnogo, če tudi se zdi mnogokomu, da ni več, kar bi bilo nabirnjna vredno. Nad vse delavni in marljivi narodoljubni društvi muzejni: Olo-muško in Brnsko, ki ste začeli najprej, razdelili ste delo in sestavili „dotazníky“ (vprašanja), po katerih naj bi se členi ravnali pri nabiranju. Posebno obširen je „Tazatel pro sběratele národopisného materiálu“; nahaja se v njem 700 vprašanj, katera so dotikajo tudi najmanjših natančnostij. Delo z uspehom napreduje. V tem pogledu se je združila vsa inteligencija brez razločka stanu: zdravniki, duhovniki, odvetniki, dijaki, bogoslovci itd.

Od začetka je bila določena narodopisna razstava na l. 1893; torej s svetovno razstavo v Chicagu vred; a pozneje določena na leto 1894.

Iz programa, kateri podamo posebe, bode videti, da cela razstava bode počivala na širokem in globokem temelju. Ako se posreči izvesti delo v takem obsegu, bode razstava lahko tekmovala s predlansko jubilejno izložbo. Dá, s svojo zanimivostjo in važnostjo jo celó prekosi.

Torej že vdrugič vzhaja na obzoru češke zgodovine žarna zvezda, katera osvetljuje temno, neveselo sedanost in meče ognjene žarke v neznano bodočnost. Kakor je jubilejna razstava združila vse neprijatelje, zasula brezdna, koja zevajo med posamičnimi strankami, tako tudi narodopisna češka razstava zjedini ves narod k velikemu činu sebezpoznanja ter oplodi češkega duha, češko umetnost, češka društva in, ako Bog dá, tudi češko ljudstvo. Kolikor se dá sklepati iz začetkov, vpliv in posledice razstave bodo blagodejne. Naj bi le vsi Čehi obiskali razstavo! Naj bi si iz tega obiska prinesli domu v srcu ljubezen do sebe in do vsega, kar je eminentno češkega! Potem ne bode se kmet sramoval svoje noše; slikar, pesnik, umetnik vsak spozna, kar je za češkega duha ugodno, kar mu je tuje, a škodljivo.

*) Vezanja po narodnih vzorcih bila so bolj skrita, posebnost v glavni palači in v šolskem oddelku. Mnogo narodnega iz davnih dob, bilo je na retrospektivnem oddelku, tudi bolj skrito. Op. ured.

**) Kancijonale, kakor smo jih omenili tudi mi v „Sl. Sv.“ l. 1891, bili so tudi prinesli na jubilejno razstavo; bili so na retrospektivnem oddelku. Op. ur.

****) O „Moravskih ornamentih“ vseh, dosedaj priobčenih zvezkov smo mi v „Sl. Sv.“ vselej obsežnije poročali v prešlih letih. Op. ur.

DOPISI.

S Kranjskega.

Nekateri nedostalki pri našem šolstvu. O preobloženju srednješolske mladine se je uže mnogo pisalo ter tudi dokazalo, da je dosti resnice na tem. Razpravljalo se je pa tudi uže mnogo, kako bi se odpomoglo temu. Nekateri mislijo, da bi se na srednjih šolah odpravil strokovni pouk ter uvedel zopet razredni, kakoršen imajo sedaj osnovne ali ljudske, in so ga nekaj imele tudi srednje šole. Toda temu so zopet drugi ugovarjali, da bi se potem mnogi predmeti obravnavali premačehovsko, kajti vsak učitelj ima do nekaterih predmetov več sposobnosti in veselja nego do drugih. Zaradi tega je tudi večina mnenja, da naj se skreijo učni načrti, potem pa natanko po teh načrtih spsujejo šolske knjige ter od učencev ne zahteva več kot je v knjigah. — To utegne biti tudi pravo. Posebno v naših šolskih zgodovinskih knjigah se v primeri z drugimi kulturnimi narodi vse preveč obširno obravnava zgodovina in slovstvo nemškega naroda. Zdi se nam celó, da so vse te učne knjige preveč sestavljene po kroju nemške države. Pri slovenščini pa bi bilo bolj ozirati se na slovstvo sorodnih narodov, se posebno slovanske klasike bi bilo v viših razredih srednjih šol čitati v originalu ter potem tolmačiti. Realistični pouk pa naj bi se tudi nekoliko skrajšal.

Ker je znano, da nasprotstvo uradnikov proti slovenščini prepogostoma izvira iz neznanja našega jezika, bila bi jako primerna naredba, ako bi se bilo vsakemu srednješolskemu dijaku na Kranjskem obligatno učiti cbeh deželnih jezikov, tam pa, kjer jih je več, poleg materinega pa vsaj še jednega drugega. Predlog, ki ga je v tem smislu zagovarjal za Češko pokojni Klam-Martinic, je velikega pomena, kajti potem bi se gotovo pomnožilo število jezikovno sposobnih uradnikov ter vsled tega zmanjšalo število nasprotnikov slovenščine. — Nikjer bi se pa ne smel v začetni šoli kak drugi jezik obligatno učiti kakor materni, vsaj je pa tudi uže smešno, ako naštejemo v svedoštvu učenca osnovne šole 13 predmetov, potem pa še tuje jezike.

Omeniti hočemo še, da bi bilo treba gledé obrtnega šolstva kaj več storiti za naše kraje. Obrtni strokovni šoli v Ljubljani sicer jako lepo napredujejo, ali želeti bi bilo, da bi se na tej šoli ustanovil vsaj še zimski tečaj za zidarje in tesarje, ker ti so po zimi običajno brez dela, pouka pa gotovo zelo potrebni. Pouk v obrtni nadaljevalni šoli zaradi premajhnega števila ur za nje ne zadoščuje. — —a—

V Selnici ob Dravi, 15. febr.

Tuji trgovci in obrtniki med Slovani. (Občevalni jezik v slovanski trgovini). Jedna največjih napak in zaprek narodnega gospodarstva med Slovani je po mojih mislih ta, da posredujejo Slovane v trgovini in nekaj tudi v obrtniji izključno sami tujci, se posebno Nemci in Židje, ki se poslužujejo tudi med trdimi Slovani neslovanskih jezikov, in si prizadevajo slovansko naobraženstvo navdahniti za tuje omike in

jezike, s tem pa zaničevati slovanske jezike in slovansko narodnost. Od tega prihaja to, da tudi večina slovenskih trgovcev vsa gori za nemški jezik in nemško omiko, da Nemcev, če tudi Židov, nikdar ne morejo prehvaliti dovolj; svoje brate Slovane, se posebno Slovence, med katerimi živijo in se debelijo, pa ne dovolj črno naslikati. Preprosti slovenski narod pa se ne more vselej ustavljati krivim in lažnjivim nazorom, ki jim jih nemčurski kupci trobijo v jedno mer na uho.

Tako je torej razvidno, da si omenjeni faktorji, tujcem na dobiček, prizadevajo z vsemi možnimi zvijačami in lažmi delati neslogo in sovraštvo med slovanskimi narodi. Tako n. pr. ti ljudje tukaj na Slovenskem o Hrvatih in Čehih ne vedo povedati nikdar nič dobrega. In tako nam govorijo, da Hrvati in Čehi so „nepošteni, zabiti in neotesani ljudje; Nemci pa, (tudi Židje) so sami najpoštenjši, pametnejši in nad vse izobraženi in učeni ljudje“ itd. Da ti naši „dobrotniki“ pri Hrvatih, Čehih in drugod, nas Slovence istotako sodijo krivo in slikajo črno, je umevno samo po sebi.

Da bi pa ti in podobni slavofagi uresničili svoje lažnjive trditve, za to si dan na dan kujejo razne zvite „dokaze“. Tako n. pr. pri opisovanju raznih hudodelstev in prestopkov, na tanko preiskujejo, ni li imel dotični hudodelnik kako kapljico slovanske krvi, in če mu zasledé to, tedaj mu njegovo „slovansko“ narodnost odločno poudarjajo, češ, da mu je vse to zakrivila „surova“ slovanska narodnost, in mu vrhu tega poskušajo njegovo hudodelstvo še povečati. Ako se jim pa pokaže, da dotičnega hudodelnika ne morejo obesiti Slovanom na hrbet, da je bil tujec n. pr. Žid, tedaj pa lepo molčijo o njegovi narodnosti, njegov zločin zmanjšajo ali še najrajši zamolčé.

Jedenkrat sem bil svedok (priča) smešne dogodbe, ki se je vršila pri nekem obedu. Strasten nemškutar nam je jel pripovedovati, da so mu Čehi kradli (ne vem, kaj uže), a sedaj vstane izza mize češki rojak, rekši: „O Čehih jaz nič ne dam govoriti, Čehi so ravno tako pošteni ljudje, kakor ste vi, in da bi hodi i oni tu sem k vam krast, to je laž“. Sedaj je nemškutar prevrgel besedo in rekel: „Zareklo se mi je, niso mi kradli Čehi, le Poljaki, ali bili so tako zviti, da nisem mogel zasačiti nobenega teh hudičev, konečno pa sem ujel pri tej tatvini nekega Nemca, in je potem ta siromak (nedolžni) moral prestati za one“ (Poljake).

Sedaj so se vsi prisotni na glas zasmijali, pripovedovalec pa se je delal kakor človek, ki ve, kaj govori. In nezavedni Slovenci so večinoma uže tako zaslepljeni, da se tudi s takimi neumnostimi dajo naščuvati proti svojim bratom.

Pri opisovanju človeških zaslug in junaštva pa delajo ti in tem podobni slovanožrci ravno nasprotno. Tedaj nemreč poudarjajo „nemško“ narodnost in tajijo slovansko. Če pa kateremu junaku ne morejo utajiti slovanske narodnosti potem pa naravnajo vsaj tako, da „mu je do junaštva“ pripomogla le nemška kultura“ itd.

Od vsega tega pa prihaja, da so Slovani pred svetom „sami neotesani, surovi grešniki“. Nemci pa nasprotno „sami pametni in olikani svetniki“. Kar o Nemcih, velja gotovo tudi o Madjarih, Italijanih in drugih narodih.

S podobnimi zvijačami so sovražniki Slovanstva dosegli tukaj na Slovenskem toliko, da brat Slovenec svojemu bratu Slovincu uže ne zaupa več, temveč se rajši druži in bavi s svojim „prijateljem“ in „dobrotnikom“ nemčurskim ali nemškim. Kljub vsemu temu, da mu njegov slovenski brat ni še nikdar storil nič žalega, nasprotno pa je moral uže stokrat grenko poskusiti, kako ga je njegov nemški „dobrotnik“ ožuljil in osleparil itd.

Ako se Slovani hočejo rešiti teh škodljivih zajedalk, morajo se vsaj za toliko vzdramiti in združiti, da bodo v trgovini vsake vrste občevali neposredno drug z drugim, brez vsega posredovanja nemškoprotestantskih in vsakojakih židovskih oderuhov in slavofagov. V ta namen bi morali Slovani pridno snovati trgovinska in obrtniška društva, katera bi si morali uravnati tako, kakor jim je nasvetaval „Slovanski Svet“ (v št. 23, II letnik.)

Za tako neposredno občevanje v prometu pa bi bilo Slovanom neizogibno potrebno znanje glavnega slovanskega

jezika, t. j. ruskega, s pomočjo katerega bi se jeden slovanski narod sporazumeval z drugimi Slovani, da bi se ne bilo treba ukvarjati z nemškimi Židi in protestanti. Za tako medsebojno občevanje pa bi bili, razun Poljakov, pristopni vsi drugi Slovani, in končno bi se tudi Poljaki streznili in polagoma pristopali k slovanski kupčijski zvezi.

Za učenje ruskega jezika je sicer G. Blaž, trgovec v Reki, uže pred leti izdal „Sloynico rusko za Slovence“, katero je spisal slavní naš pok. rojak Matija Majar Zilski. Ta slovnica se sicer nekoliko ozira na trgovinske potrebe; ima pa ta nedostatek, da nima obširnega slovensko-ruskega in rusko-slovenskega slovarja, kakoršnega bi bilo v ta namen želeti; in drugič, nima v svoji abecedi zraven tiskanih tudi pismenih črk, katerih se je pri cirilici deloma treba učiti še posebe. Dobro bi bilo, ko bi ta slovnica obsežala nekaj stavkov tudi v pismenkah itd. Rodoljub, ki bi hotel tako popraviti in pomnožiti rečeno slovnico, pridobil bi si lepих zaslug pri svojih rojaki, in Slovenci bi gotovo z veseljem pozdravili novo izdanje „Slovensko-ruske slovnice“.

Mi torej z nado pričakujemo, kedaj nam objavi „Slovanski Svet“ tako izdanje.

„Viribus unitis“.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубѣху.

— Buharskega emira sprejemali so v Rusiji povsodi slovesno, najbolj so ga častili v Petrogradu car in carica, vsa carska, rodbina in najviše društvo, sosebno tudi vojaško. Emir pa je tudi lahko hvaležen, ker njegova zemlja cvete in bogati, ker je Rusija pokorila si sosednja razbojniška plemena.

— Stalni dopisnik „Mosk. Véd.“, Ebrard, misli, da v panamski aferi igra žalostno ulogo previhani K. Herz. On in Reinach da sta imela nalogo podkupa časopisov, a Herz je stvar zasuknil tako, da je Reinach moral mu dati za molčanje — imenje in življenje. Po tem je Herz pobral kopita in se umaknil v varni London z nabranimi listinami, katere sedaj objavlja na škodo francoskega ugleda. Ebrard misli, da to ulogo igra Herz gotovo tudi po želji francoskih sovražnikov, kot njih orodje. Ali je inostrano kovarstvo res toliko krivo? Sedaj je potrdila uže sama komisija, katera razsleduje panamsko stvar, da ni našla ničesar, kar bi potrdilo podkupljivost katerega koli ruskega časopisa ali osebe v tej stvari.

— „Mosk. Véd.“ št. 19. t. I. pravijo, da se je ruski kredit zboljšal tudi radi nezavisnosti Rusije od tujih borz, sosebno od Berolinske. Rusija se je borila s Berlinom celih 10 let ter je 1887—88 leta osvobodila se od njega, ki je liki mora tlačil ruske vrednosti, pomagla pa jej je tu Francija. Za to mislijo „M. V.“, da bi se novo posojilo (za železnice, sosebno sibirsko in luke) vzelo v Rusiji, to je v kreditnih rubljah.

— Dolgo vrsto let prejemale je Rusija nemške bankovce, kakor zlato. Morala jih je potem menjavati na nemško zlato ter je tako trpela škodo, ker je morala to menjavanje vršiti se ve da na svoj trošek. Za to je finančni minister Witte prosil nemško vlado, da odredi potrebno, da ne bode Rusija imela te škode. Ko ne bi Nemčija storila tega, ponižal bi on tečaj nemških bankovcev pri vplačevanju ruskih carin. Nemčija je molčala, in Witte je res ponižal ta tečaj s 1. januarjem t. l. — ali niti za 1 1/2 %. Nemci se ve da niso zadovoljni s tem samostalnim ruskim korakom.

— Leta 1876. je zapadna spekulacija spustila se v besno igro na ponižanje cen ruskih vrednostnih papirjev, ko je državna banka inostrancem začela plačevati v zlatu. Prodajali so časi na izgubo, da se je le več vrednosti ponujalo na prodaj. Tako so mnogi papirji vrnili se v Rusijo, mnogi pa prešli iz središčne spekulacije na druge borze in k drugim kupcem. Po tem si je spekulacija vzela ruske rublje predmetom svoje igre ter jih nakupovala v veliki množini, celó posredovanjem nekih ruskih bankirjev, ki so pa po svojih tekočih računih ravno iz državne banke dobivali papirnat rublje. Pomagali so torej posredno inostrani spekulaciji neki ruski bankirji in — državna banka. Za to je finančni minister pojasnil privatnim bankam in podobnim trg. zavodom, da ne bode trpel take podpore inostrani spekulaciji, in da bi taki ruski posredniki izgubili kredit v državni banki, ko bi kakor koli pomagali igri na ponižanje tečaja ruskega kreditnega rublja.

— „Curyer Polski“ primerja postopanje nemške vlade s postopanjem ruske. Nemška vlada je bila pred leti odredila izgnanje ruskih podanikov, in tudi ruska vlada je nedavno odredila nekaj podobnega, da se reši vsaj nekoliko sovražnih jej Nemcev, ki se malo ali nič ne brigajo za ruske zakone, vendar pa po misli poljskega časopisa, ruski ukazi in odredbe nimajo tako sovražnega smisla proti stanovništvu, kakor pruske, n. pr. v Poznanji.

— „День“ pravi, da je očitna rusofilka struja v Parizu in Berlinu. Za to da je najbolje, če Rusija stoji na strani, pa ne opravlja odvetniške službe za nikogar. Sedaj, ko vedo vsi, da Rusija ne bi dopustila, da Nemčija zopet zatre Francijo, ker obe državi imati dovolj sil proti trojni ligi: nastopijo normalni odnošaji. Tu more celo zboljšati se odnošaj med Rusijo in Nemčijo.

— Ker je precej otrók duhovnikov nesposobnih za šolo in nadaljnje učenje, čutili so uže dolgo potrebnost, da se taki otroci uče obrtom. Sedaj je odredil sv. synod, da se ustrojé povsodi parohijske obrtne šole. Učenci bodo tu učili se za krojače sosebno gledé na potrebe duhovščine, za knjigoveze, mizarje, in kjer je

možno, bodo se učili delati ikonostase (oltarje) in zlatiti. Tečaj traja tri leta. Od izdelanih in prodanih predmetov bodo učenci dobivali polovico.

— Leroy Baulieu proučava Rusijo že kakih 20 let ter je izdal že več zanimivih del o njej. Sedaj je napisal zanimiv predgovor k angleškemu izdanju svoje knjige: „La Russie des Tsars“. Pisatelj je čist zapadnik i kljubu vsemu svojemu trudu duhovnega

žvljenja ruskega naroda ne razumeje ter čudno sodi težnjo, da si ruski narod ohrani v svojem duhovnem razvitju neko samostalnost. Pravi, da je v tehničnem obziru Rusija napredovala in se ne loči silno od Evrope, da pa je duhovna razlika velika. Ali čujmo njega samega: „Rusija ne teži več, da bode podobna nam, ona nas ne doganja več ter misli, da je bolje, če ostane Rusija — Rusija. Ne želi, da postane evropska, temveč da ostane ali postane čisto ruska“.

), C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele :

V Gorici je dež. šolski svet pod predsedništvom trž. namestnika sklenil, da goriška občina je dolžna ustanoviti slovensko šolo. Nato je nastal velik hrup v mestnem starešinstvu in Goriškem „Izraelu“ v pravem pomenu besede; kajti Židje urejujejo glavni list za Goriško „liberalno“ stranko. Pomen tega „liberalizma“, pri Italijanih je jednak, kakor „nemški nacijonalizem“ med nemškimi strankami.

V Celjskem okrajnem zastopu so sedaj Slovenci slavno zmagali; v tem zastopu ostane pa še vedno 17 „Nemcev“, z večine slovenske krvi.

Srbska veselica u Trstu. Dne 26. prošloga meseca ovdješnji Srbi imali su prekrasnu veselico. Igralo se izvrstno, pjevalo odlično. Osobitu pohvalo zaslujuje i taj put veleuvrijedni g. Skuljević, zasnovatelj veselice.

Hvalim, što je vriedno hvale — ali moram da korim, što je vrijedno korbe.

Prvo: Na srbskoj se veselici, dne 26. pr. mj. nije pjevao ni jedan komad ni hrvatski, ni slovenački. Zašto nije? Za to, jer Srbi hoće da budu samo Srbi, ne i Slaveni. To nije pravo. U ostalom umjetnost ima biti odijeljena od politike: umjetnost srbska nije samo srbska, nego je i hrvatska, a umjetnost hrvatska nije samo hrvatska, nego je i srbska!

Drugo: Srbi nijesu pozvali na veselicu ni Hrvatâ, ni Slovenaca. Zašto nijesu? Jer katolici nijesu pravoslavni? Ma ta mi poštujemo vjeru vašu, kao što vi našu. — Mi vam želimo u Trstu puno sreće: ali Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.

Tr.

Hrvatski jezik u tršćanskom diecezanskom konviktu. U tom zavodu, zasnovanom od najvećega istarskog Hrvata, od biskupa J. Dobrile, u svrhu, da bi se u njem odgajala hrvatska i slovenačka mladež za svećenički stališ na hrvatskom i slovenačkom duhu: u tome zavodu se ne uči hrvatski! Časti li se time uspomena onoga velikana? ili se boji presvjetli biskup Glavina „Indipendente“ jevih slavospjeva?

Nov tamburaški . . . zborić u Trstu. Gosp. K., naše gore list, sakupio okô sebe nekoliko . . . budućih tamburaša i tamburašica. Mladomu je društvancu, kojemu želimo liep obstanak, učiteljem g. L. Križ.

Na tome mjestu ne mogu, a da ne izrečem skromnu željicu. U Trstu ima liep broj gospodjica Slovenkinja i Hrvatica, koje bi se mogle složiti u ženski tamburaški zbor. E da, tamburica, ta dražestna hrvatska drugarica, u njeznih ručicah naših vilâ . . .

Tr.

Sloven. akad. društvo „Slovenija“ na Dunaju je priredilo na večer 6. februvarja t. l. v Ronacherjevi veliki dvorani sijajan koncert s plesnim venčkom, kate-

rega se je udeležilo do 600 gostov iz slovenskih, hrvatskih, čeških in srbskih krogov. Razun lepega števila jugoslovanskih poslancev, Dunaj. dvornih sovétnikov, sloven. starejšin in zastopništev skoro vseh slovan. akad. društév, došli so še zaslužni Staročeh dr. L. Rieger, slavni srbski general Stratimirović z gđc. hčerko, sedemnajst dičnih bolgarskih častnikov in ponosno število bosenskega, ogerskega in Ljubljanskega častništva. — Možka zбора „Slovenije“ pod častnim pevovodjo Jiřikom, mešani zbor slav. „slovan. pevskega društva“ pod vodstvom g. Buchte, in čveterospév izvršili so se do malega precizno. Najveće priznanje pa sta žela „Slovenijin“ tamburaški zbor in mešani tamb. zbor hrvat. akad. društva „Zvonimira“, ki je štel preko trideset hrvatskih in sloven. tamburašev ter deset ljubkih čeških tamburašic.

Po koncertu se je razvil živahen ples, ki je trajal do 5. ure. — „Slovenija“ je vzbudila s to prvič v takó velikem stilu prirejeno slavnostjo v domovini splošno zanimanje, na Dunaju pa si je pridobila glasno priznanje in velik ugled med vsemi slovan. društvu. — Naša želja pa je: živi, rasti, cveti in rodi obilen sad v „Sloveniji“ dejanski gojena ideja slovan. vzajemnosti! Sloven. akademiki naj ostanejo zvesti svojim sedanjim vzorom v ponos národa in naj se niti malo ne strašijo podlega natolcevanja, sumničenja in ovajanja od neke itak ne merodavne strani. . . . Z.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju razpošilja ravno kar četrtoletno poročilo svojega delovanja. Iz tega je posneti plodonosno delovanje za dobo od novega leta do konca meseca septembra. (Odslej bodo poročila izhajala ob obcnem zboru, ter bodo obsegala šolsko dobo.) Ustanovnikov šteje društvo 38: med njimi nadškofa Goriškega, knezo nadškofa lavantinskega in Ljubljanskega. Knezoškof lavantinski je častni član. Novi ustavovniki so: Slavná mestná občina Ljubljanska (100 gld.), gg. Feliks Starè, graščak v Domžalah, dr. Jernej Glančnik, odvetnik v Mariboru in Viktor Rosina, c. kr. notar v Mokronogu. ki so društvu darovali po 50 gld. Podpornikov, rednih udov in dobrotnikov je društvo šteló 127, med temi 22 duhovnikov. Na prvem mestu stoji Maribor z 31 členi; potem: Dunaj z 21, Kranj z 11, Ljubljana z 8, itd. — Posojilnica v Črnomlju, kmetiška posojilnica Ljubljanske okolice in hranilno in posojilno društvo v Radovljici so društvu darovali po 10 gld. Dohodkov je imelo društvo 1424 gld. 68 nvč. Osnovna glavnica znaša 4144 gld. 98 nvč. Najveće je darilo neimenovanega gospoda izvolila pokojnega rodoljuba Kotnika s 400 gld. — Podpor se je razdelilo 456 gld. 25 nvč. med 32 podpirancev v 125 slučajih in sicer v gotovini 47 krat,

v znamkah obednicah pa 78 krat, (1035 obednic po 25 nvč.) — Žalibog je moral odbor večkrat tudi zares potrebnim podporo odreči ali jim nakazati najmanjšo malenkost. — Med podpiranci je bilo: 15 juristov, 7 medicincev, 6 filozofov, 1 tehnik in izredoma 1 akademik in 2 veterinarca. — Posebno hvalo odborovo so si zaslužili: g. Fr. Dolenc, trgovec v Mariboru, g. Avg. Drukar, not. kandidat v Kranju, g. Ivan Hočevan, not. kandidat v Krškem, g. Jurij Kraigher, trgovec v Hraščah pri Postojini, č. g. M. Šervicelj, župnik na Reberci; potem dijaki vseučiliščniki gg. Žmavc, Benedikt, Dokler, Mihalič. Zupančič. Društvo žaluje po blagem členu g. dru. Fr. Škofiču, c. k. okr. sodn. v Škofiji Loki. — Ker je društvo zares vredno in prepotrebno, zato je prav toplo priporočamo. — Doneske je pošiljati č. g. Fr. Sedeju, c. in kr. dvornemu kapelanu in ravnatelju v Avgustineju na Dunaju, I. Augustinerstrasse 7. —

b) Ostali slovanski svet.

V državnem zboru se je poslednje dni razpravljajal proračun za justično ministerstvo. Mladočehi, pa tudi drugi slovanski zastopniki, sosebno členi slov. in hrv. nezavisnega kluba so obsežno razpravljali justične razmere med Čehoslovani, Hrvati in Slovenci. Dr. Herold, dr. Gregr, dr. Vašaty, dr. Laginja, Biankini i dr. kritikovali so stvarno, a zajedno rezko te razmere, in pravosodni minister grof Schönborn je slišal mnogokako neprijetno, in tu je bil zopet dr. Vašaty, ki je mirno, nad vse dostojno, po aktih in dejstvih kritikoval in presojeval sodišča, osebe in njih delovanja. Dr. Vašatega slikajo vedno kot pravo strašilo; prosimo lepo, naj čitajo stenogr. zapisnike, v katerih so njegovi govori, pa bodo videli, da je le malo poslancev, ki bi dosledno govorili takó mirno in vedno stvarno, kakor on. Ko bi porabljal kdo drug isti materijal, s katerim razpolaga dr. Vašaty, bi govoril z vse drugim patosom in vzbujal vse druge afekte, kakor pa dr. Vašaty. Ta neprestrašeni zagovornik češkega naroda in interesov ostalih slovanskih narodov našega cesarstva, je vzoren parlamentarnik, a umevno je, da ga črnijo, ker govori resnico tudi tedaj, kedar vsi drugi — molče.

Dr. Ed. Gregr je kritikoval sedanji vladni program in sosebno stavek, ki trdi, da z duvalizmom je dobilo cesarstvo trajno obliko. On imenuje tak nazor kitajski; saj se država vstvarja, razvija itd., torej se izpriminja po potrebah. Dr. Laginja, ki je govoril pred malo dnevi, oglasil se je zopet pri debati o proračunskem provizoriju. Dokazal je s številkami, koliko dohodkov daje Primorska v skupnosti, kako malo pa se zopet oddaje za potrebe te kronovine. Dokazal je, kakó velike obresti morajo dajati hipotekarno zadolženi kmetje, a kako hudo se izterjujejo davki od njih. Kolikor bode možno, priobčimo tudi mi glavne točke raznih govorov slovanskih zastopnikov v državnem zboru. Omenjamo tu le še, da ta zbor bode zboroval do velike noči; spomladi pa se skličejo delegacije.

Dr. Stremayr, bivši minister in sedaj v predsedništvu najvišjega sodišča, je ukrenil, da naj se „tujih“ jezikov akti, dohajajoči temu sodišču, prevajajo na nemški jezik. Zajedno so zvedeli, da je dosedanji latinski pečat tega sodišča zamenil z nemškim. Vsled tega ukrepa, ako obvelja, ne bode treba več sestavljati senatov tega sodišča po narodnostih ali znanju jezika členov teh se-

natov. Razni zastopniki so zastran tega jako ostro govorili v državnem zboru; sosebno so se zopet odlikovali Mladočehi. Najgloblje, ekstenzivno in intenzivno, je segel dr. Vašaty; on je natanko po aktih dokazal, da taka naredba gledé na prevajanje nenemških aktov na nemški jezik pri najvišem sodišču je protizakonito, specialno v navskizju s češkim drž. pravom, s češkim dež. redom, z določbami od l. 1850, 1853, z ustavo, spec. s čl. XIX drž. osn. zakonov in z naravnim pravom, v obče s pravom narodov. (Glej stengr. zap. od 23. febr. tega leta.)

Grof Hohenwart je ta mesec praznoval 70letnico življenja; ob tej priliki so mu čestitali razni krogi, sosebno pa sorodni s skupinami sedanjega konservativnega kluba. Odlikovali so ga poleg nemških konservativcev tudi Poljaki, in tudi grof Taaffe udeležil se je slavljenju na čast prirejenega banketa. Poljaki in konservativci so se zlasti ob tem jubileju bratili in so podarjali potrebo složnega postopanja poljskega kola in konservativnega kluba.

Ob slavljenju 70letnice grofa Hohenwarta se je pokazala zopet velika kratkovidnost raznih slovanskih skupin in strank. Te stranke se slepe, češ, da nemška levica vidi v Hohenwartu hudega nasprotnika njih stremljenj; misleči Slovani pa vidijo v Hohenwartu še mnogo več zaviro svojih lastnih teženj in jedno orožje, s katerim se nadaljuje in *more* nadaljevati dosedanja protislovanska politika. Ali je možno kaj hujšega misliti za cislisavske Slované, nego zvezo poljske frakcije z vplivnimi skupinami konservativnega kluba? Ta zveza je sama po sebi dovolj, da je možno najodločnejše obsojati politiko celotnega konservativnega kluba in pred vsem njenega načelnika grofa Hohenwarta. Naj se nam vendar molči s strahom, ki ga ima levica pred konserv. klubom in gr. Hohenwartom; slovanski mislilci vidijo dalje, nego kapitalistiška, uže toliko krat prekrščena nemška levica. Nad vse obžalovati je, da slovanska skupina konservativnega kluba še nadalje vstraja v tem klubu, s tem vzdržuje sistem, kateri bi brez sestave tega kluba izgubil jedno največih opor. Kajti nemška levica in Poljaki brez tega kluba bi ne mogli dolgo časa odločevati. To je torej pomen grofa Hohenwarta in njegovega konsev. kluba!

D. M. Kozariščuk, dosedanji urednik in izdatelj ruskega mesečnika „Hayka“, izhajajočega na Dunaju, bil je o Božiču 1892. na naglo zaprt v preiskovanje. Sedaj so ga uže hoteli odpeljati v Črnovce, kamor ga je hotelo imeti ondoto sodišče. „Hayka“ pa vendar še izhaja pod uredništvom V. O. Ščavinskega. V 1. števil. t. l. poroča „Hayka“, da so se vršile revizije v uredništvih „Русской Правды“ in „Hayki“. Vsled te revizije je komisija, odločena od c. kr. dež. sodišča v Črnovcih, pobrala knjige, pisma in papirje; urednika Kozariščuka je pa postavila pod stražo, od katerega časa je zaprt. Kupčanko, urednik „Ruske pravde“ je sedaj v Petrogradu; ko je zvedel, da ga iščejo, je takoj brzojavil, da se on takoj postavi pred sodišče.

Zastran Kozariščuka je dr. Vašaty v drž. zboru stavil interpelacijo, podpisano od 25 poslancev. Interpelacija omenja, da c. kr. dež. sodišče v Črnovcih prosluđuje Kozariščuka zaradi narušenja javnega reda po § 65. lit. a kaz. zakona. Po tem §. da bi se bil zagrešil Kozariščuk v „Nauki“ s tem, da je govoril o gospodarstvenih razmerah in uslovjih življenja ruskega nase-

ljenja v Galiciji in Bukovini na način, naperjeni proti avstr. upravi in škodljivi njeni avtoriteti, hvalil pa pretirano dejanska odnosa v Rusiji in skrbnost njene vlade za interese tamošnjega seljaštva. Vrhu tega, da bi bil on ščeval ruske seljake proti drž. upravi z osebnim vplivanjem v tem duhu *na mestu njih bivališč*.

Gledé na to so deli 21. dec. 1892. Kozariščuka v ječo po § 180, 175 ust. 2. in 3. kaz. proc. Sodnik zato je bil poslan iz Črnovec na Dunaj, kjer je bival K. dolgo let. Zaprti K. ima biti odpeljan v Črnovec, kljubu temu, da je bolehen, starček, in kljubu temu, da ima nevarno srčno bolezen. Koz. živi uže 20 let stalno na Dunaju; v tem času ni stopil z nogo na zemljo Bukovine in Galicije; njegova „Nauka“ izhaja na Dunaju. Gledé na vse to imelo bi soditi Kozariščuka jedino sodišče v Beču. Porotno sodišče je tudi tukaj (§ 56. not. 2 kaz. proc.) No dotična prošnja se je od strani dež. sod. buk. odbila brez vsakega faktičnega razloga. Koz. bi moral biti sojen, kjer izhaja njegov list.

Iz teh in drugih razlogov vprašajo podpisani ministra pravosodja:

Ali namerja on varovanje zakona in v odvrnitev težke krivde, grozeče imenovanemu zaprtemu dati c. kr. gener. drž. pravdnistvu odnosno povelje in istočasno, ali namerja on, na naglo preiskovanje v pogledu na to, da je dolgo preiskovalno zaprtje razrušilo popolnoma i brez tega slabo in v največi meri ogroženo stanje zdravja obdolženega, in da bi pospešilo njegovo njegovo smrt?

Dunaj, 20. jan. 1893.

S podpisi.

Interpelacija ni nič pomagala; Kozariščuka so imeli odpeljati 19. t. m. v Črnovec, vendar pravos. minister je zaukazal, da ostane za sedaj Kozariščuk še na Dunaju. Dodamo, da v drž. zboru je še poslanec Gessmann prašal zastražen tega, in tu so povedali, da je rekurz odbit; pri tem je pristavil posl. Pernerstorfer: „Da ga toliko bolj obsodijo!“

Novo uredništvo „Nauke“ pristavlja, da Koz. prenaša svojo osodo z občudovanja dostojno mirnostjo in čvrstostjo duha kljubu mučni svoji bolezni.

Dr. Pravsl. Trojan, veliki češki rodoljub, dejatelj in zastopnik, je umrl po kratki bolezni v 73. letu življenja v Pragi. Ves narod je žaloval po njem, in priredili so mu v Pragi jako časten pogreb. Dr. Trojan, med drugim predsednik „Severo-češke Jednote“ ali društva, kateremu je varovati interese čeških manjšin na severnem Češkem, je probujal narod uže pred l. 1848, od ustavne dobe pa je zastopal narod v deželni in drž. zboru. Povsod se je kazal odločnega, ne odmikajočega se od načel in narodnega programa. On, ki je drugače hodil z dr. Riegrom, pretresel se je od Dunajskih punktacij, in ko je videl, da dr. Rieger ne pozna ali noče poznati nevarnosti, ki je v teh punktacijah, ločil se je s težkim srcem od bivšega voditelja češkega naroda, in naključje je nanese, da je bil naposled izvoljen tam, kjer je propadel dr. Rieger. Takó je tudi poslovil se od svojega naroda kot mislitelj in dejatelj, kateremu se ni bilo kesati zaradi političkih metamorfóz v življenju; preselil se je v boljši svet, delajoč za narod do poslednjih dnij. Dr. Trojan je bil vzoren dejatelj, kakoršnih nam je malo ohranila doba izza 1848. leta. Вѣчна ему память!

Galimberti, večletni nuncij na Dunaju, bil je istočasno, kakor ogerski primas Vaszary, imenovan kardinalom; kottak zapusti svoje mesto ter odide v Rim. Organ grofa Kalnoky-ja, Dunajski „Fremdenblatt“

želi mu jednakega naslednika, in se nadeja, da Galimberti ostane tudi odslej svojim načelom zvest in da bode tudi v novem dostojanstvu vplival po istih načelih v Vatikanu. Avstrijski Slovani vedo, kaj pomenijo načela, katera hvali glasilo naše zunanje politike, in ti Slovani so tudi občutili praktične izvide istih načel, katerih se je držal dosednji Dunajski nuncij, in po katerih je vplivala poznana politika na višo hierarhijo, nameščeno med Slovani. Galimbertijevo politiko proslavljajo ti, katerim je ugajala; motili bi se pa oni, ki bi sodili, da je Galimbertijevo diplomatizovanje koristilo tudi katoličanstvu. Galimberti si je domišljjal, da pozna n. pr. politiko veliko-nemške diplomacije. A on je ni poznal, in vodili so ga, kakor so hoteli, ne da bi bil on to zasledil. To je zapadnim Slovanom dovolj, da vedó ocenjevati proslavljene zmožnosti in načela tega cerkvenega diplomata. Iz tega je pa tudi razvidno, koliko je želeti naslednika Galimberti-ju z enakimi načeli. Morda bi bilo primerno, da bi tudi med Slovani nameščena hierarhija premišljevala tu označeno oceno načel Galimberti-jevih, potem bi premišljevala tudi pomen onih pastirskih listov, ki so se razglašali navidezno pod vplivom Galimbertijevim, dejanski pa pod vplivom politike novega „evangeljskega cesarstva“.

Gladstone, ki je stalni načelnik liberalni angleški stranki in sedaj zopet načelnik skupni vladi, je poslednja leta, odkar je bil propadel s svojim načrtom za Irsko, neprestano pripravljaj se, da bi završil svoje preprečeno mu delo. Sedaj je predložil parlamentu izpremenjen načrt, po katerem bi dobila Irska svaj parlament in le za skupne zadeve bi pošiljala primerno število zastopnikov v centralni parlament angleški. Irska bi dobila nekako relativno samostalnost, podobno Hrvatski nasproti Ogerski. Večina irskih zastopnikov je za Gladstoneov prestrojeni načrt, in ne le liberalna stranka angleška, ampak tudi obče mnenje sta sedaj ugodniša nasproti temu načrtu, in Gladstone se nadeja, da izvrši to, kakor pravi, poslednjo svojo glavno namero, da takó, kakor se izraža tudi on sam, Anglija poravna nekoliko krivice, ki so se za dolge dobe godile irski narodnosti. Ostali civilizovani svet simpatički pozdravlja Gladstoneovo napravljeno, in avstro-ogerski narodi še posebe opazujejo korak za korakom, ki ga stori ta veliki državnik na poti k osvobojenju Ircev, ter se nadejajo, da, ako se izvrši načrt za Irce, bode vplival tudi daleč, daleč na druge države, torej pred vsem na Avstro-Ogersko, kjer so historički narodi, ki tudi stremijo za izvršenjem svojih državnih prav in v obče za večjo samoupravo v okviru celokupnega cesarstva. Jedino psevdoliberalizem avstro-ogerskih gospodovalnih narodnostij se boji ter obsoja Gladstoneovo namero uže od začetka in slika stvari tako, kakor da bi bila samostalniša Irska pogubna za Velko Britanijo. Ta psevdoliberalizem je tu popolnoma dosleden, ko vsak dan poudarja „samostalnost“ balkanskih narodov, a tlači stremljenje slovenskih in romunskega naroda naše države, s katerim hočejo doseči svoja prava in uslovja za obstanek in naravni razvoj. No nadejati se je, da Irska dobi pristajajočo jej svobodo, in da si jo priboré tudi negospodovalni in pritiskani narodi našega cesarstva.

Hrvatska gimnazija na Rieci. Hrvati hoče da živu! Dva Hrvata Riečana položili na oltar ljubavi Hrvatske 500.000 forinti za hrvatsku gimnaziju na Rieci. — Narod, kojemu je dano, da se diči takovimi muževima, neće, ne

može propasti! Hrvati, u ostalom, imaju svoju preslavnu prošlost, imali su svoje kraljeve, imaju svoje državno pravo itd. A to držano pravo vriedi — što vriedi, hvala zato višjemu Bogu — i za braću Slovence — koji, kad ne bi imali državnoga prava, ne znam, što bi učinili.

Gdja Nadina Slavijanskaja priredila u Zagrebu četiri koncerta. Ta divna vila kanda je obljubila hrvatsku metropolu. Zagrebčani, ti uzor-vitezovi na našem jugu, diveći se božanstvenome glasu augjeoskeville, poklonili Nadeždi lovor-vienac od zlata. A ona — namienila treći dio novca, dobivenoga na zadnjem koncertu, za medicinski fakultet hrvatskoga sveučilišta.

Verba movent, exempla trahunt. Tr.

Svetozar Hurban Vajanski nastopil je dne 17. februvarja v Segedinu svoj jednoletni zapor. Zaprt v ječi, smel bode pisma, časopise itd. sprejemati naravnost v svoje roké, samo dopisi njegovi pojdejo po rokah ravnatelja drž. ječe. V tej ječi sedi tudi romunski narodnjak Vasilij Lukaciu. No, sadje nekdanjih arpadskih prijateljev dr. Riegra in Staročehov zori očividno.

Hrvatski sabor, ki je zaključil sedaj svoje zasedanje, imel je kljub mali opoziciji, živahna obravnavanja. Cileni te opozicije so namreč obširno razpravljali sedanje položaje hrvatskega naroda, kritikovali postopanje hrv. in madjarske vlade v narodnostnem in gmotnem pogledu, dokazujoč, kake velike krivice se godé naseljenju Hrvatsko-Slavonije. Podajali so dokaze o hrv. državnem pravu jako temeljito. Veselo znamenje je tudi to, da od novega leta se prej razkrojena opozicija okreplja v složnem postopanju, kakor najbolje kaže „Obzor“ in pa „Hrvatska“.

Črnogorski prestolonaslednik, ki biva sedaj v Petrogradu, je na opomnjo, da mu očitajo, kakor bi ne bil odločen Slovan, to odločno zanikal, poudarivši, da je in ostane iskren prijatelj Rusiji, kakor njegov otec knez Nikola I.

K NJIŽEVNOST.

Slovensko-nemški slovar. Izdanje na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Drugi sešitek. Str. 81-160, od besede „césanica“ do „doskočišče“. Cena 50 kr. „Pripomnje“ imajo na čelu naslednji stavek: „Obširniša pojasnila o uredbi in osnovi tega slovarja bodo pridejana zadnjemu sešitku prvega zvezka“.

„Prosvjeta“. List za zabavu, znanost i umjetnost. Izlazi svakog petka na dva arka. Godišnja ciena poštom 7 for. 1. št. tega novega ilustrovanega hrvatskega lista je izšla 3. t. m. in obseza na 24 straneh oblike še nekoliko večje, nego našega lista, različno in zanimivo vsebino, kakor: Hrvatskomu narodu o prosvjeti. Pesem, zložil Osman beg Stafić. — Izgubljeni ljudi. Roman. Napisal A. Tresić Pavičić. — Onamo... Pesem: L. Berwaldi Lučić. — Ples i plesovna glasba. Piše Fr. Š. Kuhač. — Muha. R. Katalinić Jeretov. — Spjev X. I. Pjevanje (Pakao) Božanstvene Komedije Danta Allighieria. Preveo Stjepan Bazolić. (S pripomnjami). Iskrice iz spisa i govora Ante Starčevića. — Morske dubine. Dr. L. C. — Moje pjesme. Aug. Harambašić. — Poj šumskoga pietla. Napisao Conte Giacomo Leopardi. — Dar

sultanu. Spjevao Aziz Hercegovac. — Mnogo poštovani. Moment-fotografija iz zabačnog albuma; iznio ju I. Miličević. — Slike: Aug. Kumičić. — Književnost. Hrv. glumište. — Iz te vsebine je soditi, da se bodo Prosvjete oklepali razni hrv. pesniki, pisatelji in učenjaki. Pravi in glavni urednik listu je dr. A. Tresić Pavičić, lastnik pa Fran Folnegović. Tiska ga v Zagrebu Ant. Scholz.

Athenaeum. Listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Ta pomocí doc. dra. Fr. Drtiny rediguje prof. dr. Ios. Kaizl. Vydává Ios. R. Vilimek. V Praze. Ta strogo znanstveni in kritični list češki izhaja sedaj uže X. leto; v vsaki št. prinaša razprave in kritike iz raznih znanstvenih strok. V 4. št. n. pr. se završuje razprava: Přehled práce na poli české jazykovědy za posledních sto let. Napsal V. Flaišhans; nadaljuje se nadalje razprava: O studiu filosofie ve Francii. Napsal dr. Frant. Drtina; pretresa med drugim delo: Franz Bopp, sein Leben und seine Wissenschaft von Dr. Lefmann, potem spis dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické se zvláštním zřetelom na země slovanské. Díl I. Dobu předkovová. Itd. itd. Navaja se tuja in domača literatura. Athenaeum izhaja po 10krat na leto. v snopičih lex. 8o na 2 polah sredi vsakega meseca. (razun avg. in sept.) Sotrudniki so priznani češki učenjaki. List stoji 5 gld. na leto in 2.50 za pol leta; posamične štev. po 50 kr. Naročnina se pošilja Ios. K. Vilfmku v Prago.

Listy z ruské vesnice. Psal Jaromir Hruby. Predgovor 309 str. mal. 8o. V Praze nakladatelství I. Otto Knfhtiskarna 1893. Zaglavja knjige: Na ves! — Co přineslo jaro muzikum. — Fedotartělsčik. — Mír. — Dáček Nikita. — Na panském poli. — Babí carstvo. — Konokrad. — Ofěna. — Češki rojak, avtor te knjige, je bival mnogo let v Rusiji, in tu sosebno na kmetih, opazoval je razne strani ruskega preprostega naseljenja, pri katerem se je najbolje ohranil značaj ruskega naroda. On ni došel kot črnogledec, no pošteval je poleg solnčnih tudi senčne strani življenja tega naseljenja. Takó je tudi stvari zabeležil; on meni, da posrečilo se mu ni jedno samo, t. j. on ni mogel spoznati vse Rusije, ker je preobsežna in preraznovrstna. Pri tem pa se tolaži z ruskim pesnikom, ki, dasi Rus, vendar poje: „Умомъ Россіи не понять, арициномъ общиномъ не измѣрить; у ней особенная статья: въ Россію можно только вѣрнуть“. Navedena zaglavja sama nam pa kažejo, kakó važne oddelke življenja ruskega naroda nam predstavlja češki pisatelj.

Dějiny umění středověkého v Čechách. 3. seš. Braniš. Praha, Höfer a Klouček.

Posvechné české dějiny právní. Dr. Iar. Čelakovský. V Praze. 1892. (Odtis z Ottova Slavníka Naučného).

Библиографическіе матеріалы для біографіи Ал. А. Потемнина. С. Петербургъ, 1892. Ta spis našteva vsa različna dela pok. učenjaka ruskega Potemnje in je važen za poučenje o narodoslovju ruskem s stališča primerjevalnega.

Московскіе международные конгрессы. Занатія и разведенія, біографіи и характеристики. О. Духовецкій. Москва, 1892. To delo poroča o obeh kongresih, zoologiškem in antropologiškem (in arheol.) izvršenih po leti 1892 v Moskvi.

Popravki. K 3. št. str. 54 na levi 3 vrsta spodej čitaj: r a c i o n a l i z m o m nam. nacijonalizmom; str. 60 desna med časopisi čitaj: „Листою“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.